

Štev. 9.

Na Dunaju, 6. julija 1897.

Letnik X.

V praznik sv. Cirila in Metodija.

Sveti dan, ki ga je Leon XIII. določil na čast sv. Cirila in Metodija, glavnih slovanskih blagovestnikov, sili k razgledu položaja med zapadnimi Slovani, in misli pa čustva, ki se vznemirjajo in navdajo vsled tega, so po vsem tužnega značaja. Tvdijo, da vera je le na Vstoku vkoreninjena v toliki meri, da mogočno vpliva tudi na politična dela in nacionalno stremenje. Očitna in jako različna dejstva pa dokazujejo vsak dan, da tudi na Zapadu deluje vera s politiko in politika z vero, in to približno podobno, kakor v prejšnjih vekih. Pri obeh pa se dandanes še posebej pridružuje in združuje tudi nacionalnost, in ta zveza daje zapadnim Slovanom največ pomisli.

Zapad je bil in je ostal vedno tak, da bi rad spravil Vstok in zlasti vstočne Slovane v okrilje svoje kulture. Ker pozna silo in vpliv cerkvenih obredov, je le dosleden, ako izpodkopa, kjer le more, grško-slovanski obred. Kjer ne morejo zapadniki neposredno uničevati grško-slovanske cerkvene avtonomije, tam skušajo vplivati posredno na njeno oslajenje. Kjer pa more zapadna politika neposredno poseči med narode grško-slovanskega obreda, tam z očitnimi sredstvi izpodmika ta obred, deluje v smislu katoliške propagande, ker vidi v tej najprimerniši sredstva za svoje politične cilje.

Katoliški škofje so tu in tam nedolžni, ko delujejo kot prikladno orodje za namen; to se pravi, mnogo katoliških višjih hierarhov se niti ne zaveda, v kake svrhe se uporablja njih verska gorečnost, in zakaj so se ravno oni povišali do takih dostojanstev in postavili na taka mesta.

Politiki pa, ki premišlujejo stvari, in ki opazujejo obči tok zapadne politike, zasledujejo bez težave, da Zapad ne sili na Vstok samo s svojo tehniko in zvanjem kulturnim napredkom, temveč da si gladi pot tudi z iztrebljenjem tradicij in svetinj grško-slovanskega veroizpovedanja in z njim združenega cerkvenega obreda. K temu pripada celó vprašanje o julijanskem in gregorijanskem koledarju, in če se sliši tu pa tam, da hočejo vstočniki svoj koledar zamenjati z gregorijanskim, ne pomenja to nič drugega, kakor da Zapad vidi tudi v tej točki jedno sredstvo za oslajenje vstočne cerkve.

Slovansko azbuko so že oslabilo nekoliko pri Bolgarih, še bolj pri S.bih, in kar se dostaja avstro-

ogerskih Malorusov, jim ravno v tej dobi napravljajo veliko zmešnjavo v rabljenju slovanskih črk in utvrjenju nekakega novega pravopisanja. Madjari so bili že toliko drzni, da so celó v unijatsko cerkev Malorusov vvajali madjarščino kot bogoslužbeni jezik namesto cerkvenega staroslovanskega, in je moral sam Leon XIII. zavrniti tako predrzno početje. V Galiciji pa politika poljskega plemstva po raznih potih ruši podstave avtonomije in obreda unijatske cerkve Malorusov.

Madjari že dolgo tuhtajo, kakó bi vjeli ogerske Srbe, da jim proti zgodovinskemu pravu, proti privilegijem in pogodbam skrejšijo cerkveno in z njo združeno nacionalno avtonomijo, in je madjarska vlada ravno sedaj jedino v ta namen sezvala srbski cerkveni kongres.

Kako pa je s Slovani, kateri so že davno izgubili cirilometodijsko cerkev, ali pa so si s pomočjo glagolice ohranili le nekoliko neznatnih sledov grško-slovanskega obreda in slovanskega bogoslužnega jezika? Kaj počenjajo viši hierarhi posebno v poslednjem desetletju po Dalmaciji in Istri? Ali ne priobčujejo leto za letom pastirskih listov, v katerih posredno ali celó izrecno prepovedujejo spoštovati in hraniti stoletja stare tradicije v cerkvi? Ali ni znano, da se odstavljajo in premeščajo župniki, ki hočejo vernikom rešiti glagolsko bogoslužje? Ali ni znano Slovanom, da se svečeniki slovanski, ki so napravili dotične preskušnje, ne povišujejo v župnike zgolj radi tega, ker so znani, da bi ščitili glagolske tradicije na izpraznjenih mestih? V Istri hočejo do cela iztrebiti poslednje znake starih poročil cirilometodijske cerkve. Na Tržaskem pa so latinizatorji, bodisi slovanski renegati, ali pa naravnost rojeni Italijani, vandalsko delo že davno opravili. Stare cerkvene knjige so požgali, arhive popačili ali uničili, nato tendenciozne zgodovinske spake priobčevali, in danes toržestvujejo kot zaščitniki „avite (ital.) kulture“, ter izganjajo iz cerkev celó čitanje sv. blagovestja, propovedi, preproste molitvice in celó takozvane litanijske. Slovenec v Tržaški stolni cerkvi ne sme več s svečenikom prositi pri Bogu vsmiljenja in spasenja v svojem, temveč le v ital. ali latinskem jeziku. Celó v staro slovansko okolico mu vsiljujejo ital. svečnikov ali pa slovanskih renegatov. V obče kaže zgodovina in položanje današnjih dežel avstrijskega Primorja, kakó so Slovanom jemali sistematično in polagano najdražje cerkvene svetinje, dokler jim niso do poslednje posledice nadomestili staroslovanskega in celó živega bogoslužbenega jezika z latinskim in italijanskim jezikom. In danes že

se ital. svečeniki in njih renegatski pomočniki identifikujejo s posvetniki, čez meje stremečimi ital. politiki ter vstvarjajo pol. liste, v katerih se zaganjajo proti primitivnemu nacijskemu pravu slovanskega naseljenja ravno takó, kakor posvetni nestrpneži znanega iredentaškega stremjenja.

Kjer pa so zapadni Slovani naseljeni bolj v kompaktnih masah in takó rekoč v svoji sredi med seboj, tam imajo dandanes večinoma take više pastirje, ki puščajo propoved in še kako molitev v slovanskem jeziku, toliko bolj pa trebijo staro slovansko cerkveno pesen ter jo nadomeščajo z latinsko. No, kar je najhujše, po pokrajinah zapadnih Slovanov se vzgaja dandanes duhovenstvo do cela v protislovanskem duhu, in tako svečeništvo sili na površje, da bi neposredno delovalo tudi v politiki v duhu protislovanskega sistema. Tudi od te strani se cerkvena in obča zgodovina pretvarja in pači, in če se tu pa tam govori o sv. Cirilu in Metodiju, godi se to v smislu protivnikov cirilometodijske cerkve.

Politiški protislovanski sistem je podpiral in podpira stremljenje latinizatorjev, in ti pospešujejo delo sistema. Zapadni Slovani, ki so vsled neugodnega občega položaja zanevarili vsako drugo delovanje, so zasledili le preprosto nasprotstvo med narodno in latinizatorsko protislovansko politiko, niso pa se bavili s tem, da latinizatorstvo je nasprotno tudi vsakateremu oživiljenju cirilometodijskih tradicij. Slovanski zapadni politiki vidijo v latinizatorjih jedino „klerikalce“, ne pomislijo pa, da so oni stalni čuvaji proti tistemu slovanskemu stremjenju, katero bi dalo slovanski narodni politiki še le pravi fundament, in da oni uničujejo uže vsako misel, ki bi kazala na pomen cirilometodijske cerkve med Slovani.

V resnici, sredi občega protislovanskega sistema so latinizatorji največ krivi, da se slovanske množice ne zavedajo svojega izdatnega, najkrepkejšega orožja v brambo proti romansko-germanskemu tujčevanju. Kakó bi postopali protestantski pastirji, ko bi se njih ovčicam godilo takó, kakor delajo s slovanskim naseljenjem v Istri, na Tržaškem, oziroma tudi na Goriškem? Stranke katerih narodov bi bile toliko onemogle, kakor se kažejo slovanske gledé na prosledovanje slovanskih ovčic po latinizatorjih na Primorskem in v obče na Slovenskem?

Tujec, ki bi površno opazoval tujčenje slovanskega naseljenja tudi s pomočjo latinizatorske cerkvene politike, bi prišel do zaključnja, da tak narod, ki se nič ne brani, ki mirno prenaša vdarec za vdarcem, ni dostojen spasenja, ni vr eden, da bi se ne — potopil v drugih kulturah. V resnici je pa preprosto naseljenje le v kleščah, da se ne more ganiti. Latinizatorji je držé v duhovnih in s tem tudi v duševnih sponah, da ne zasledi, kakó bi si pomagalo; posvetni slovanski politiki niso imeli nikdar časa premišljevat o stvari, zajedno jih je vlovil zapadniški duh v svoje mreže, i vrhu vsega je obči sistem, ki krči vsakatero duševno svobodo, zlasti pa še, kar se dostaje slovanskega mišljenja. Jedno je zjedinjeno z drugim, in posledica vsemu je, da cirilometodijska cerkev je gledé na zapadne Slovane danes ravno taka, kakor da bi je v obče ne bilo. Kolikor je mišljenje o tej cerkvi med zapadnimi Slovani dobilo več in več zavesti, pa je pritisk toliko silnejši, da ne more na dan, in takó gre vse po starem tiru.

Tisočletnice smrti sv. Cirila in Metodija, v spomin te smrti proizvedša in nadaljevana literatura, okrožnica

papeža Leona XIII. „Grande munus“ in poznejše po duhu sorodne okrožnice tega papeža, nadalje stremljenje mnogih razsvetljenih biskopov in svečnikov in sporadično slovansko publicistično delovanje v probujenje zavesti o svetinjah slovanskih blagovestnikov — vse to je vzbudilo mnogo mišljenja in premišljevanja in tu pa tam tudi nekoliko odgovarjajočega stremjenja, ali do izvajanja praktičnih posledic ni prišlo in ne pride takó z lehka, ker protisile so večje, nego vsako tako pojavljanje.

Latinizatorji se v novejši čas učé tudi socializma, in so po pravici tudi oni nasprotni požidjeni socialni demokraciji, ker širi ne le verski indiferentizem, temveč tudi protiversko mišljenje in celó sovraštvo sosebno proti katoliškemu svečeništvu. Ti latinizatorji iščejo in bodo še nadalje iskali pomoči, da bi rešili množice verskega in moralnega propada, povsod drugod, samo na to ne pridejo, da cirilometodijska cerkev je za slovanske narode jedna največjih zaščitnic njih vere in nrvstvenosti. Ona jih je ohranila pri živeji veri in večji dejanski nrvstvenosti, nego jo kaže Zapad. A nikdar ne zapaziš, da bi ti latinizator le z jednim stavkom priznal dobrote te cerkve za Slovane. Če ne molči, skuša ti kazati ravno nasprotno.

Od latinizatorjev se cirilometodijska cerkev ne more nadejati i nadalje nič ugodnega, najmanj pa pospeševalnega. Če se zapadnim slovanskim posvetnim dejateljem ne odprejo oči še v poslednji čas, tiralo jo bode latinizatorstvo dalje po dosedanjih potih, in ti Slovani jo s svoje strani srečno doženejo, da se potopé do cela v zapadni kulturi in civilizaciji. Potem bode imel isti Zapad prav, če bode Slovane ne le reklamoval za zapadno kulturo, temveč jih tudi popolnoma spravi v okvir svoje nacijske politike.

Nemški protestantizem se širi čim dalje proti Vstoku; povsod med Slovani zasaja svoje kolonije in zida svoje cerkve; Slovanom pa se cirilometodijska cerkev slabi, krči, uničuje, in kjer je več ni, tam so latinizatorji na straži, da bi se ne obnovila, in slovanski dejatelji so uže toliko zajeti na druge strani, da verskega vprašanja niti ne poštevejajo zaresno v politiskem in nacijskem delu. Zapad je s svojim vplivom na posvečene in posvetne slovanske dejatelje razprostrl plašč zgodovinske ironije: da zanemarjajo ali celó prosledujejo cirilometodijsko cerkev, ki pri vstoknih Slovanih ščiti najbolj vero, nrvstvenost in nacijskosti. Da bi prišla danes sv. Ciril in Metodij na zemljo, pa bi opazovala obča dela in obče namere, katere je imel in ima Zapad s Slovani: s kakim čuvstvom bi se obračala k latinizatorjem in posvetnim voditeljem slovanskih narodov! Ali bi ne vskliknula, da, kdor je obsojen k uničenju, je poprej zaslepljen! In zaslepljenost so zapadniki gojili ob smrti sv. Cirila in Metodija in jo gojé do danes z vsem orožjem sofistike agresivnih zapadnih narodov. Vse, celó socialna demokracija pomaga zapadnikom, da bi se izpodkopale slovanske množice in s tem uničili najprej zapadni Slovani.

Letošnji praznik sv. Cirila in Metodija vzbuja misli na prošlost, sedanjost in bodočnost, na nobeno stran niso čustva prijetna; no nadeja, da se probude tudi slovanski duhovi, da si sami napravijo razgled in z njim uslovja, ni bez opore, in še je slovanskih dejateljev, kateri menijo, da sedaj skrčena vloga cirilometodijske cerkve dobi in se razprostré na večje proprišče, analogno kakor v prošlosti.

Take nadeje so dolžni gojiti pred vsem zapadni Slovani, njim najbolj grozi Zapad, in se ga ne udrinijo, če ne bodo izvajali tudi iz cerkvene zgodovine praktičnih posledic za svojo versko, нравstveno in narodno brambo.

0 „nacionalnih zbornicah“.

Med različnimi predlogi, načrti in programi, ki so se priobčili od nemške strani v poslednjih dveh mesecih, zasluži na prvem mestu statí nasovet o nacionalnih zbornicah, ki ga je v posebnem članku podal „N. Wr. Tagblatt“ dne 26. jun. t. l. „jeden najznamenitših avstrijskih državnikov“, kakor se izraža ta Dunajski dnevnik.

Na čelo svoje zanimive razprave je postavil zaglavje: „K členu XIX. drž. osn. zakona od 21. dec. 1867 in k vprašanju jezikovnih naredeb.“ Možaku se takoj pozna, da je premišljeval mnogo, mnogo, in da je uvaževal pravi pomen nacijsionalne avtonomije. Dasi je kot Nemeč pristranski v izvodih, vendar se drži v jedru najvažnejših načel, katera je treba poštrevati pri čl. XIX., in to je vredno, da bi se avstrijski Slovani v obče bavili s tu mišljenim člankom bolj, nego z vsakim drugim nemškim predlogom. Žal, da se to ne godi doslej, a krivi so največ ti, ki družijo le preveč nacijsionalno vprašanje z zgodovinskim drž. pravom, torej pred vsem Čehi, potem v obče slovanski politiki, ki so v mnogih finih vprašanjih premišljevali silno premalo.

No pa prejdimo k izvajanjem samim „avstrij. državnik“. Navedši v celoti tekst čl. XIX., pravi najprej, da člen se teritorijalno odnaša jedino na deželo, v kateri prebivajo narodnosti, in pristaši naroda, ki prebivajo zunaj narodovega sedeža, morejo se smatrati le v obče kot državljani, ki tukaj nimajo posebnih prav, temveč se morajo udati jezikovnim uravnavam, katere so določene po razmerju naseljenja. To je toliko, kakor zahteva ponavljano dokazovanje v našem listu, da narodnostni in jezikovni čl. XIX. je dolžen poštrevati jedino kompaktno maso kakega naroda, naseljene kjer si bodi v jedni ali več avstr. deželah. Dalje pravi avtor, da zakon predpolaga, da si vsak narod iz svoje moči štíti in goji svojo narodnost pa svoj jezik. V tem ga ne sme nihče zavirati, kolikor se giblje v mejah veljavnih zakonov. Ne more pa zahtevati, da bi se gojenje njegove narodnosti in njegovega jezika pospeševalo neposredno s strani držav. uprave ali celó na stroške kake druge narodnosti uradnim potom. To se pravi z drugimi besedami, da vsakemu narodu je zagotovljena svoboda k razvijanju narodnosti in jezika; te svobode mu ne smejo krčiti drugi, a tudi ne sme zahtevati, da bi mu pomagali drugi, bodi si država, ali da bi država druge narode silila pomagati mu. Glavno je torej svoboda, in te nobenemu narodu ne sme krčiti ne država, ne kak drug narod.

Člankar nadalje meni, da jednakopravnost deželnih jezikov je uže urejena v šoli po veljavnih šolskih zakonih in v javnem življenju po dotičnih posebnih zakonih. V uradu pa, tvrdi pisec, se ta jednakopravnost odnaša jedino k zunanji službi gospodsk, in se opira na popolnoma pametno načelo, da držav. uprava občuje z naseljenjem v jeziku, ki ga ume isto naseljenje. Kolikor niso še poštrevali v kaki deželi tega načela, ima dotični narod pravo zahtevati primerno odpomoč.

Slovenci imajo po tem načelu torej še mnogo, mnogo zahtevati.

Kar se pa dostaje notranje službe, v tem govori uže centralistiški nemški duh iz avtorja; on tvrdi namreč, da notranja služba je od čl. XIX. popolnoma nezavisna, češ, da za določbo tega jezika je merodaven jedino državni interes, ki načeloma zahteva jednotnost jezika, ker se večjezičnost ne daje združevati z zahtevami urejene drž. uprave. Jednakopravnost dež. jezikov bi se torej ne dala porabljeti za notranji službeni jezik gospodsk, in isti jednakopravnosti dež. jezikov ne škoduje jednotnost notranjega jezika na nobeno stran. „Zakon nima namena služiti nameram nacijsionalne nečimurnosti; dokazana stvarna potreba jedino je odločilna“. Jednakopravnost dežel. jezikov na znotraj bi pomenjala babilonsko zmešnjavo, in umevno je, da so našle toliko odpora najnovejše jezikovne naredbe.

V tej točki, kakor rečeno, govori iz avtorja nacijsionalna pristranost Nemca, ne pa mirnega presojevalca. V čl. XIX. res ni govora o notranjem jeziku, a ni govora tudi o zvanjanji službi, in ni govora o kaki razliki med notranjim in zvanjanjem jezikom. Tudi ni res, da nimajo narodi svojih interesov pri notranjem službenem jeziku. Notranji zapisniki so potrebni pogostoma strankam raznih narodov, in ni vse jedno, v katerem jeziku so izvirniki napisani. Narodi se niso združili v jedno državo, da bi drž. uprave po svoje izbirale notranji jezik; ko so narodi pristopili v skupnost države, so imeli svoje notranje jezike, naj so bili kakoršni koli. Ako hoče držav. uprava rabiti kak kot notranji jezik, jemlje raznim narodom jedno svojstvo proti dogovorom; zato je treba, da se drž. uprava dogovori z narodi, ali jej dovolé rabljenje kakega kot notranjega jezika. Tudi ne more sama držav. uprava določevati državni interes gledé na jezik; uprava utegne biti pristranska, in zato je treba še posebe dogovora z narodi. Tudi je treba določiti meje ali granice notranjemu jeziku; treba je dokazati, kje bi se rušil drž. interes bez jednotnega drž. jezika. Ne zgodovinsko pravo, ne sedanja ustava ne dajata drž. upravi prava in svobode, da bi sama odločevala notranji jezik. Kar se pa dostaje jezikovnih naredeb za Češko in Moravo, ni nastal upor, kakor da bi se bil oškodoval drž. interes z rušenjem jednotnosti notranjega jezika, temveč ta upor se je umetno podkuril ravno radi pristranosti nacijsionalnih interesov nemške narodnosti. Nemške stranke so same izrekle, da pri tem uporu jim ni nič mari potreba ali interes jednotnosti drž. jezika; njim je le do tega, da bi se ne nemški uradniki in v obče Nemci na Češkem ne učili drugega dež. jezika. No o drž. jeziku tu ne bomo dalje govorili, in se le čudimo, kakó more naš avtor s takimi razlogi opravičevati notranji jezik, o katerem v ustavi ni niti besedice.

Tudi za Galicijo so l. 1869., pravi avtor, privolili poljski kot notranji jezik, a ne radi dejanske potrebe, temveč vsled posebne koncesije. Iz tega je razvidno, da tudi nemški in vsak kot notranji jezik na škodo drugim jezikom je in bi bil le koncesija; te koncesije pa doslej ni mogel nihče dajati, ker ni bilo nobenega juristiškega organa, ki bi smel v imenu narodov odstopati nacijsionalne koncesije na korist jedni in na škodo drugim narodnostim. Mi bomo kmalu videli, da si avtor po lastnih izvodih oporeka na to stran.

Avtor potrjuje, da čl. XIX. se izrablja pogostoma napačno vsled nevednosti ali pa radi posebnih namer. Zato dokazuje, da je k čl. XIX. potreben poseben iz-

vršilen zakon, in tu mu moramo biti radi načina izvodov posebno hvaležni. On pravi, da s čl. o narodni in jezikovni enakopravnosti je postal vsak narod nov pravní subjekt, kateremu podeljuje posebna prava. Ta prava pa more zastopati le po zastopu, ki ga voli sam kot pravni subjekt. Volitev in uravnava tega zastopa se mora določiti zakonitim putem. Kakor, n. pr., zakoniti princip občinske samouprave se je mogel izvršiti le s posebnim zakonom, mora tudi zakoniti princip enakopravnosti narodov in deželnih jezikov dobiti svoj izvršilni kot narodnostni zakon, ki za narode vstvarja najprej možnost v doseganje njih prav in določuje („normirt“) njim lojalno zastopstvo.

Iz tega se vidi, da formalno zahteva avtor to, kar uže davno dokazuje teorija nacijske avtonomije. Važno je to, da avtor vedno, pošteno in dosledno pošteva narodnost in jezik in ne samo jezik, dalje, da pripisuje vsakemu narodu pravno moč posebnega subjekta, in v doslednosti, da pravni subjekt ima pravo do posebnega zastopa, in to ni drugega, kakor da se mora vstvariti za vsak narod poseben juristiški organ, kakor velela teorija nacijske avtonomije. Avtor zahteva radi tega poseben izvršilen zakon, kakor se je tak zakon podelil tudi občinski samoupravi. Tak izvršilen zakon ne more obsezati posebnih, podrobnih določil, n. pr. za rabljenje jezikov, kakor to nepravilno delajo razne ministrske naredbе, in kakor očitno kažejo razni jezikovni načrti raznih nemških strank. Izvršilni nacijskostni zakon je dolžen določiti jedino to, kakó naj si vsak narod izvoli poslance za svoje nacijsko zastopstvo, ki se takisto zakonito določi glede na odmerjeni mu deokrog.

Takó dobi vsak narod svobodo za samodoločevanje, kolikor se dostaja narodnosti in jezika. Čl. XIX. torej ne ukazuje kak „fait accompli“, kaj za vselej izdelanega in završenega, temveč daje le možnost, da si vsak narod po novo vstvarjenih nacijskih zastopih pridobi „formalno možnost“, kakó si bode po teh ooganih od dobe do dobe in po svojih močeh in potrebah ščutil ter gojil narodnost in jezik. V tem je kardinalna točka čl. XIX., in to povdarja teorija tudi nacijske avtonomije. To pa ne ugaja tistim, ki so doslej prisvajali si pravo, določevati in govoriti tudi v nacijskih stvareh. Naš avtor izrečno povdarja, da dosedanji zastopi, torej deželni zbori in državni zbor niso imeli prava, govoriti in določevati o narodnostnih in jezikovnih vprašanjih, kajti državni zbor ima zadačo, skupno zastopati ne narodov, temveč le dežele, in tudi poslanci niso izvoljeni od narodov kot takih, temveč le od dežel. Tudi o tej točki se jasno izraža teorija nac. avtonomije, in ona naklada drž. zboru jedino izvršenje nacijskostnega zakona, ker ima veljati jednako za vse narode; potem pa nima s čl. XIX. nič več opraviti ne drž. zbor, ne kak dež. zastop. Še manj imajo vlade vmešavati se v določevanje gojenja narodnosti in jezika; zato ima potem pravilno dolžnost in pravo jedino nacijski zastop vsakega naroda.

No naš avtor se dotika še drugih točk, ki so načelno važne tudi za Slovane. Takó tvrdi on, da nimamo v Avstriji še nobenega merila, s katerim bi pripisovali tega ali onega državljana določeni narodnosti, pravi, da je neumestno šteti ljudi po rubriki „občevalnega jezika“. To si je treba dobro zapomniti. K dosedanji zmešnjavi se je vtepla še beseda „jednakovrednosti deželnih jezikov“, v tem ko govori zakon jedino o enakopravnosti. Avtor ima tu popolnoma prav, in mi smo v „Sl.

Sv.“ uže večkrat dokazovali, da pojem jednakovrednosti nima nič opraviti z enakopravnostjo, in je pritikanje prvega celó škodljivo sosebno zaostavšim Slovanom. Naš avtor izrečno pravi: „Zakonodajalec si ne prisvaja prava, soditi o vrednosti kakega jezika, najmanj imajo vlade tako pravo, kajti merodavno presojanje vrednosti jezika spada pred popolnoma drug, od zakonov in naredeb nezavise forum. Državljaní so pred zakonom takisto jednaki, s tem pa še nikakor ne postajejo osebno jednakovredni“. Tako je, in tega se držimo tudi Slovani. Mi imamo zagotovljeno svobodo, in drugim nič mari ni, do kamo s svojo močjo razvijemo narodnost in jezik.

Avtor v novo povdarja, da enakopravnost narodov in dežel. jezikov je pripoznana, in lojalnost zahteva, da se ista zahteva tudi izvrši v smislu zakona. Pot naredeb utegne se kazati vladam prikladniša, da bi si s koncesijami delo olajšale v težavnih položajih. Ali ta pot ni pravilna. Treba si je namreč tudi zapomniti, da čl. XIX. nima običajne klavzule za izvršenje.

Radi važnosti čl. XIX. bi se bil moral takoj ob priobčenju osnovnih zakonov vstvariti izvršilni zakon, piše avtor dalje. Po kompaktnih masah je bilo treba konstatovati to ali ono narodnost v različnih deželah; v deželah, kjer je več narodnostij, naj bi se vstvarile nacijske zbornice; naj vsak narod ščiti svoja prava po izvoljenih in v teh zbornicah združenih zastopnikih, in volilni red za nacijsko zbornico in uravnavo poslednje naj bi pa določilo deželno zakonodavstvo; v deželah samo z jedno narodnostjo pa naj skrbi deželni zbor tudi za nacijske in jezikovne stvari. V nacijske zbornice naj bi se starejši rodoljubi, patriciji, izbirali za vse življenje, in takó bi se mogli nadejati, da bi nacijske zbornice jedne in iste dežele vsled zmernosti razumevale se med seboj za različne narodne potrebe. Takó bi se narodi pomirili in uredilo mnogokaj, česar pogrešamo, ko n. pr. od duvalizma ni ne imena, ne jezika, ne grba tostranske drž. polovine.

V naštetih postulatih je jasen in načelno dober samo postulat nacijskih zbornic, to pa je, kakor povdarjano, res mnogo in odločilno. Tudi to bi se še dalo odobravati, da deželne avtonomije z jednim samim nacijskim naseljenjem bi združile narodne in jezikovne stvari z dosedanjimi posli; ali uže to bi rušilo jednotno zastopstvo vsakega naroda, ki bi imel poleg izključno svoje narodnosti v kaki deželi še jednake nacijske celote ali pa kompaktne odlomke po drugih deželah, kakor je n. pr. nemški narod naseljen nekoliko takó, da zaseda po cele dežele sam, nekoliko pa pomešan ali pridružen soseski drugih narodnostij. Avtor priznava, da po ustavi je vsaka narodnost za se poseben pravni subjekt, vsled tega tudi posebna jednota in vsaj za Avstrijo relativna celota; ista ustava daje svobodo za posebne nacijske zastope; vsled tega bi bilo vendar primerniše, da bi ves narod kot celota izbral si jednoten nacijski zastop, naj se imenuje potem nacijska zbornica ali pa kako drugače. Teorija nacijske avtonomije je na to stran mnogo dosledniša, ko zahteva za vsak narod jednoten zastop. Ta juristiški organ se more imenovati „nacijski zbor“, in če je narod relativno mnogoštevilčen, more se zvati glavni nacijski zbor, kateremu se vstvarijo in podredé „okrožni nacijski zbori“. Na imenu ni mnogo, pač pa na stvari, da si narod vstvari prek in prek jednotno zastopstvo. Jednako nezrelo in neugodno je mišljenje avtorjevo, da bi deželni

zakoni določevali volilni red in uravnava nacionalnih zastopov.

Izvršilni zakon člena XIX. bi mogel sam podati norme za način snovanja nacionalnih zastopov, in to toliko bolj, ker člen XIX. velja za vse narode jednako, in ni treba torej še le po dež. zborih iskati modrosti in milosti v doseženje takih norem. Tudi za volilni red je bolje, da izvršilni zakon določi vsaj principe, po katerih naj se določi število nacionalnih zastopnikov iz kompaktnih množic vsake narodnosti različnih dežel. Takó bi tudi gledé na kakovost nacionalnih zbornic in števila njih zastopnikov nastalo pravo razmerje, odgovarjajoče jednakemu pravu in moči vsakega naroda. Še le potem bi prišla vrsta na vprašanje notranjega jezika državne uprave, in ta bi se določil po dogovoru nacionalnih zastopov in uprave, zajedno morebiti s pomočjo nevtralnih veščakov, ki bi vedeli, do katere meje navzdol, do katerih nižih uradov je drž. upravi jeden notranji jezik zares potreben in ne le prikladen.

Takó vidimo, da misleči avstrijski državnik dospeva do načelno odločilnih dedukcij, izvedenih iz smisla čl. XIX. Bistveno je to, da on smatra vsak narod za pravi subjekt, in da ima vsak narod pravo za poseben nacionalni zastop, in da doslej ni bil noben zastop in noben državni aparat pristojen, pravilno izvajati posebne določbe iz čl. XIX. držav. osnovnih zakonov, vsled tega je pred vsem potreben izvršilen zakon tega člena, in ta zakon razglasi izrecno vsak narod za poseben pravni subjekt in pravo tega subjekta za svoj nacionalni zastop. S tega pravilnega ustavnega stališča je možno soditi o pristranosti tistih, ki se zadovoljujejo zgolj z jezikovno enakopravnostjo in ne pomislijo, da zapravljajo narodom najbistvenije pravo, ko prezirajo njih pravno individualnost in tej odgovarjajoče posebne zastope. Državni zbor, ko bi bil po svoji večini pravičen, moder in odločen dovolj, bi napravil konec vsem zmešnjavam z vstvarjenjem izvršilnega zakona členu XIX. državnih osnovnih zakonov. Ako ste, slovanski zastopniki, pravi možje, pojdite na delo, katero vam kaže celó pristranski, pa razsvetljeni Nemec poleg tega, da imate uže od leta 1885 črno na belem in extenzo izvedeno teorijo o nacionalni teoriji! Hic Rhodus, hic saltate!

Potreba statistike v brambo.

V sedanjem nacionalnem boju porabljajo nemške stranke tudi statistične podatke v dokaz, kakor da bi se godile nemški narodnosti krivice, kakor da bi se izpodmikale tudi javne službe Nemcem, in bi razna javna mesta zasedali seštevno Slovani, in sicer v neugodnem sorazmerju za Nemce. Stranke poslednjih so uže davno zbrale tisti statistični materijal, ki ugaja njim, in slovanski zastopniki so bili čisto nepripravljeni, da bi takoj odgovorili, oziroma popravili postavljene številke. Če pozneje slovanske novine dokazujejo napačnost podatkov nemških nasprotnikov, je to sicer za bodoče prilike dobro, ali pravi momenti so pogostoma uže minuli, in bitka utegne biti izgubljena vsaj v parlamentarni vojni.

Nemci Češkega kraljestva so uže davno izgotovili raznostransko statistiko za svoje „zatvorjeno ozemlje“; ob vsaki priliki dokazujejo, koliko Čehov je v tem ali onem „čistonemškem“ okraju, in s takimi izvodi so zavračali v drž. zboru tudi badenijske jezikovne naredbe.

Kjer bi pa številke ugodno govorile za Nemce, to se pravi, kjer bi se mogli pritoževati Slovani, tam nemške stranke ne navajajo števil, temveč se zadovoljujejo z običnimi izreki, ali pa jo zasukavajo takó, kakor da bi Slovane podpirala in pospeševala obča politika. Takó pa delajo vsi gospodovalni narodi, na jugu Italijani, v Galiciji Poljaki in na Ogerskem Madjari.

Tudi pri občem štetju se hoče v Avstriji vkoreniniti običaj, da bi s formalizmom „občevalnega jezika“ zmanjšali število seštevno slovanskega naseljenja, za toliko pa povečali število duš gospodovalnih narodnosti. Isti običaj kažejo nemška vseučilišča, na katera mnogoštevilno zahajajo tudi dijaki slovanskega rodu in mišljenja. Iz statistike, kakoršno prilagajo katalogom predavanj n. pr. Dunajske univerze, nikdar ne zveš in ne moreš razsoditi, koliko slovanskih dijakov obiskuje največje avstrijsko vseučilišče.

V javni statistiki in v njenem rabljenju kaže se posebna metoda, in naj bodo namere kakoršne koli, ta metoda je doslej Slovanom neugodna, a oni se niso še potrudili, da bi kazali na napake te metode, in če so jo prosjali kedaj, seštevno ob običih štetjih, pa niso porabili snovi, da bi objektivno zavrnilo tako metodo in krive številke zamenili s pravimi.

Politiški in nacionalni boji izzivljejo slovanske stranke, da bi dohitele, kar so doslej zamudile v pogledu na dejstveno statistiko. Nemške nacionalne stranke, s Schönererjem na čelu, po svojih listih povdarjajo, da nemška narodnost mora ohraniti prvenstvo v Avstriji. Te stranke nekako slutijo, da pravičnih dokazov ne morejo podati za svoje pretenzije. Vendar pa tudi one zlorabijo statistiko in slepe z njo seštevno zvanje Nemce. Državi in pa Slovanom ne gre za drugo, kakor za uresničenje gesla: „Justitia regnorum fundamentum“, in ta iustitia zahteva in v Avstriji tudi zagotavlja ne le posamičnim državljanom, temveč tudi njihovim skupinam po narodnosti jednako pravo. Če pa ima govoriti statistika, porabiti jo je treba, in Slovanom se ni treba bati, da bode govorila proti njim. Ni pa dovolj, da Slovani vedó, da so v večini v obeh in v vsaki polovini cesarstva. Tudi ni dovolj natanko vedeti, koliko je Slovanov v vsakem pomešanem okraju, dasi doslej slovanske stranke ne vedó niti tega, najmanj pa toliko, kakor druge stranke. Slovani so v svojo defenzivo dolžni kazati tudi na javne službe, na število členov te ali one narodnosti po javnih službah, in, kar je seštevno važno, na kakovost ali kvaliteto in stopinje v službenih vrstah. Ni vse jedno, ali te statistično postavljajo zgolj med vojake, ali pa če tudi povedó, da si prostak ali pa častnik in med temi polkovnik ali celó general. Ni vse jedno, ali si preprosti sluga ali pa pisar pri politiški gosposki, ali pa pol. komisar in e. kr. okrajni glavar, dež. predsednik, namestnik ali celó minister. Če poštevajo Slovane zgolj po različnih kategorijah, dobé kmalu kako sofistiško skovano ravovesje ali celó prevesje s slovanske strani; kajti Slovanov je v vsaki polovini toliko, da jih dospé med njimi nekoliko celó do stopinje — hlapcev spodnjih in višjih vrst. Drugo pa je vprašanje, koliko je gospodov, t. j. višjih stopinj med člani slovanskih narodnosti, in tu je potrebna natančna statistika. Naj se slovanske stranke potrudijo, pozvedeti, oziroma konstatovati statistiko v skupni vojski našega cesarstva, in takoj razvidijo, da Slovani dajejo največ vojakov prostakov, ne pa častnikov. Približno je možno a priori trditi, da število višjih častnikov slovanske narodnosti ni v nikakem razmerju s številom slovanskih

vojaških prostakov, ki dospevajo po največ do feldvebelnov. Kje so in koliko je polkovnikov ali generalov slovanskih narodnostij?

Če se obrnemo k velikemu stroju političke gosposke, boče zanimivo natančno zvedeti, koliko je c. kr. okr. glavarjev slovanskega, koliko pa nemškega rodu. Stvar v tem pogledu je tako značilna, da ni treba postavljati drugega kakor nemške pol. uradnike na jedno, in slovanske na drugo stran. Koliko namestnikov, koliko ministrov pa dajejo Slovani? Nemške stranke za Slované neugodnosti zakrivajo s polit. barvami viših pol. uradnikov, molče pa, da so ti dostojanstveniki, naj si bodo liberalni, ali konservativni ali pa zgolj nevtralni, vendar le in malone izključno nemške krvi. Jednako je z višimi uradniki vseh kategorij, torej tudi viših in najviših sodišč.

Če pogledamo v šolstvo, je Slovanom in tudi Nemcem dobro znano, da srednješolskih in velikošolskih profesorjev, potem šolskih vodij, šolskih nadzornikov je slovanskih takó malo, da je razmerje proti številu Slovanov silno neugodno za poslednje, in Nemci dajejo tudi tukaj največji kontingent.

A vsa ta nerazmerja je treba dokazati naposled tudi s številkami, in to mora vsaj moralno udariti tiste nemške stranke, ki se pritožujejo uže zvnaj cesarstva, kakor da bi se zanemarjal nemški življenj tudi v javnem življenju.

Naj nemške stranke pripoznajo krivično tugovanje ali ne, to je blizo vse jedno; Slovani so potrebni statističnih dokazov o dejstvih radi moralne brambe pri tistih, pri katerih imajo pravo, iskati pravične zaščite, in pa radi tega, da drugi zvnanji narodi zvedo fakta, ne pa da si napolnijo predstave s tem, kar jim daje strankarska laž Schönererjanskih šovinistov in dandanes tudi velikih nestrpnežev. Statistika govori in mora govoriti za Slované, čim natančniše se izvede.

Statistika dokaže, da nemška narodnost faktično uživa prvenstvo v Avstriji, dasi jej tega prvenstva ne priznaje ustava sama. O nemških nacionalcih bi mogli celó izvajati, da se v resnici nočejo udati načelu jednakega prava, in da hočejo po vsej sili ohraniti neporušeno hegemonijo. Zato žugajo z Aut—aut. Oni si mislijo, da, dokler so v naši državi, morajo posebno plačilo dobivati; jednako pravo, menijo oni, jih čaka tudi pod prusko „pikelhaubo“, ker nacionalno jednotna država vsaj po narodnosti ne more dajati prvenstva jednim narodom pred drugimi. No takó ali takó se je treba Slovanom braniti s primernim orožjem proti nasprotnikom, ki hočejo s silo vcepljati hegemonijo drugim narodom, in ki z očitnim cinizmom razvijajo program, po katerem bi se najprej Čehi in Slovenci potopili v Pan-germaniji.

Na prvem mestu so slovanski poslanci in vodje dolžni nabirati statistične podatke v tu označenem smislu, ker v parlamentu se bje boj z nepoštenim orožjem proti Slovanom, in med tem orožjem je tudi nalašč popačena ali pa prikrita statistika. Nekateri n. pr. jugoslovanski poslanci so ob raznih prilikah pokazali, da se marljivo trudijo tudi gledé na statističko orožje. Naj jih posnemajo tudi drugi v tem, da popolnijo, kar se je zanemarjalo doslej. Novine slovanske pa morejo pot pripravljati za zbiranje in konečne natanke rezultate. Delo sitno, a pri današnjem položanju hvaležno!

U glumištu.

Ej gospodjice liepa, što gledate me tako
Tim svojim tamnim okom, da srce moje bje?...
Ja vidim u njem iskru pritajenoga žara;
Ja slutim, da u vašoj nutрини čuvstvo vrije...
Al kakvo? — E — to neka doznadu vječni bozi.
Što izoštriše oko uz božice si divne...
Ja vidim pút vam nježnu — i obijesni smiešak;
Ja vidim vaše druge ojadjene i kivne...
Ta mjesto da gledamo ugojenog Falstafa,
Što misli svoje sipa iz širokih rukava, —
Mi niemo se gledamo, — i smijemo što bajna, — —
Ej da ti divni sanci do zgođe budu java!...
I padale su žrtve, i pobjedno se kliče, —
A vi ste ko bez smisli na binu pogledala...
Baš Falstaf prazni čašu... Vaš divni profil motrih, —
U meni krv se burka — oh s niemog groznog jala!...
Ta vi već ovijate drugomu oko vrata
Te male nježne ruke ko vodena Sirena;
I ovim rujnim usnam' podajete mu cjelov, —
I skoro ćete šetat kó njegva krasna žena...
Ej to je sreća moja, ta luda, luda sreća,
Što nema niti truna, da jednom me usreći, —
A drugovima siplje na pregršti sve slasti,
I najsladji im daje na semlji raj već steći!...
Al ja sam puka huda, fantasta, egoista,
Koj' ne zna vama laskat i vašem krasnom spolu;
Koj' ne zna slatke laži kó iz rukava sipat;
Koj' znade uvijek zborit tek istinu baš голу...
Haj! kako strast me pali, kad vidim krasno lišće,
Kad vidim bujne grudi, kad stas ugledam vitki; — —
Kó vulkan u meni se uzburka kleta krvca, — — —
Al misli ote niske presjekne oštrac britki...
Ta Hamleta se sjetim i njegovih divnih rieči
O krieposti, liepoti, — tih suparnicah kletih...
Oh jadnu tragediju tog ludog ljudstva vidim, —
I preko usna mojih prezirni smieh preleti...
... Ej gospodjice liepa, što gledate me tako
Tim svojim tamnim okom, da srce moje bje?...
Oj pogledajte radje na pozornicu eno:
Ta Falstaf na tle pada, pa tobože već mrije...
Nesmijte mu se slatko — i ne grišite okom!...
Vaš profil gledajući u sreći ja ću plivat...
Pa zastor će se špustit, — otići ćete s milim, — —
A ja ću dugo u noć o vama grišno snivat.

Zagreb, 1897.

Vladimir J. Teharski.

JA TE ВОЛИМ САМО ЗА ТО...

Не волим те злато моје,
Рад' богаства ни рад блага,
Ја те волим само за то,
Јер си моме срцу драга.

Што ће мени благо пусто
И раскошни твоји двори,
То све може искра једна
У пенео да претвори.

Анђеоке очи твоје,
И свилена коса плава,
То је за ме све богаство,
То је моја срећа права.

И љубав је срећа,
За богатством ја не хрлим,
Само тебе јединицу
Да цијелим вјеком грлим.

Мило Јововић.

У ноћи.

Znaš li dušo što je zvezda ona,
Što je s neba zvjezdanoga pala
Pa je celim putem tako divno
Kao alem s božje krune sjala.

Radostnica to je suza bila,
Mrtva mi ju majka proplakala,
Kad je moju preveliku sreću
A uza te čedo ugledala.

Srećko Zindl.

НИВА.*)

По нивѣ прохожу я узкою межою,
Поросшей кашкою¹⁾ и цѣпкой²⁾ лебедой.³⁾
Куда ни оглянусь — повсюду розѣ густая!
Иду — съ трудомъ ее руками разбирая.
Мелькають⁴⁾ и жужжатъ⁵⁾ колосья предо мной,
И колютъ мнѣ лицо... Иду я, наклоняясь,
Какъ будто бы отъ пчелъ тревожныхъ⁶⁾ отбиваясь,
Когда, перескочивъ чрезъ ивовый плетень,
Средь яблонь въ пчельникѣ проходишь въ ясный
день.

О, Божья благодать! о, какъ прилечь отрадно⁷⁾
Въ тѣни⁸⁾ высокой ржи, гдѣ сыро⁹⁾ и прохладно!
Заботы¹⁰⁾ полные, колосья надо мной
Бесѣду важную ведутъ между собой.
Имъ внемля, вижу я — на всемъ полей просторѣ
И жницы, и жницы, ныряя¹¹⁾ точно въ морѣ,
Ужъ вяжутъ весело тяжелые снопы;
Вонъ — на зарѣ стучать¹²⁾ проворные¹³⁾ пѣны.
Въ амбарахъ¹⁴⁾ воздухъ полнъ и розана¹⁵⁾ и меда,
Вездѣ скрипятъ возы, средь шумнаго народа
На пристаняхъ кули¹⁶⁾ валятся; вдоль рѣки,
Гуськомъ, какъ журавли, проходятъ бурлаки,¹⁷⁾
Нагнувши головы, плечами напирая,
И длинной бичевой¹⁸⁾ по влагѣ ударяя...

О Боже! Ти даешь для родины моей
Тепло и урожай¹⁹⁾ дары святые неба, —

*) V številki 7. „Slov. Sveta“ je bilo označeno življenje pesnika Majkova. Tu priobčujemo jedno njegovih pesnij „Нива“.

¹⁾ detelja (trifolium alpestre); ²⁾ plezen; ³⁾ rastlina: atriplex; ⁴⁾ lesketali; ⁵⁾ šumeti; ⁶⁾ nemiren; ⁷⁾ radosten; ⁸⁾ senca; ⁹⁾ vlažen; ¹⁰⁾ skrb; ¹¹⁾ potapljati se; ¹²⁾ tolči, trkati; ¹³⁾ uren, nagel; ¹⁴⁾ kašča, žitna klet; ¹⁵⁾ vrtica, gartroža; ¹⁶⁾ krogla; ¹⁷⁾ delavec (na Volških barkah); ¹⁸⁾ steza, pot ob reki; ¹⁹⁾ letina;

Но, хлѣбомъ золотя просторъ ея полей,
Ей также, Господи, духовнаго дай хлѣба!
Уже надъ нивою, гдѣ мысли сѣмена,
Тобой насажены, повѣяла весна,
И непогодами²⁰⁾ несгубленные зерна
Пустили свѣжіе роски свои проворно —
О, дай намъ солнышка! Пошли Ты ведра намъ,
Чтобъ вызрѣлъ ихъ побѣгъ по тучнымъ²¹⁾ бороз-
дамъ!

Чтобъ намъ, хотъ опершись на внуковъ, стариками
Прійти на тучныя ихъ нивы подышать,
И, позабывъ, что мы ихъ полили слезами,
Промолвить: „Господи! какая благодать!“

А. Н. Майковъ.

Хрватски сватебни обичаји.

(Priobčil Vrhovski.)

V hrvatskem Primorju se navadno ženijo med 20—25 letom, redko pred 16. letom. Prejšnja ali poznejša ženitev je navadno zavisna od različnih družinskih razmer. Ako je samo jedini sin, in so roditelji stari in bolehnii, ta se navadno oženi poprej, če je pa več sester pri hiši, sme se le po njih omožitvi oženiti, družico vedejo potem mesto hčerâ v hišo, in ona dobi tudi od roditeljev gospodarstvene ključe. Ako je pa pri hiši več bratov, dolžni so stareji oženiti se na doto. Po starem vinodolskem zakonu delijo si bratje in sestre materino doto, ne pa očetovo; deklice pa, katere nimajo bratov in sester, in katerim pripade vse imetje, imenujejo se „blagavice“, in takemu dekletu roko podati, pravi se na nevestin dom oženiti se.

Kako dolgo sta zaročenca navezana na svojo oblubo, ni prav določeno. Včasih je hitro po zaroki poročitev, včasih pa sta tudi tri ali četiri ali še več let v zarokah. Med tem se obiskujeta in se obdarjata. O Božiču podari nevesta ženinu kolač ali pa pogačo, o Veliki noči pa sladčice, zato pa dobi ona od ženina o novem letu denarno darilo „jabuka“ imenovano, kar je simboličnega pomena, in sastaje iz zlatega in srebrnega denarja, vtaknjenega navskriž na jabolku. Često postavi ženin pred okno svoje neveste v prvi noči maja meseca s trakovi, cveticami in jabolki lepšani mlaj. Pri izbiranju neveste se gleda na njeno lepoto, blagosrčnost, pridnost, poštenost, pred vsem pa na njeno deviško čistost.

Navadno gre oče ali kateri znanec ali sorodnik ženinov prositi dekleta v zakon; ali če gre sam, ga spremlja kak prijatelj ali sorodnik. Ob tej priliki se dajejo obilni darovi; obično svilnati robci ali šest do dvanaest zlatih prstanov. Rabijo se ob tej priliki svečane formule, ki jih je ustanovila šega za take prilike. Pri zaroki (prstenovanje) se določi dan poroke, in nevestini roditelji dajo veliko pojedino, h kateri povabijo obojne sorodnike. Nevesta mora po zgotovljeni zaroki vsako nedeljo in praznik vsaj jednega od gori imenovanih prstanov na prstu nositi. Ako opusti to, je znamenje razveljavljene pogodbe, in zaročena vrneta si darila. Pri izročitvi daril stegne nekolikokrat nevesta šaljivo levo roko, s tem namreč hoče naznaniti, da odbije darilo, dokler ne stegne prave roke, kajti ta je znamenje ljubezni in zvestobe. Po daritvi sledi podajanje rok; skupej držane roke polije jeden od gostov z vinom. Pred zaroko ne nosijo dekleta nikdar prstanov, akoravno bi jih imele mnogo.

²⁰⁾ slabo vreme; ²¹⁾ plodovit.

Polivanje rok z vinom ima se za svečano važen obred, tako da se ne držana obljuba smatra za hudobijo. Ker sestre z brati ne delé imetja, morajo poslednji vsaki sestri gostijo napraviti jednako. Ako se kateri brat obotavlja stvoriti to, je dolžen sestri odškodnino plačevati v gotovem denarju.

Na dan poroke pride ženin v spremstvu nekaterih mladeničev v nevestino hišo po škrinjo. »kasela«, t. j. po celo opravo. Navadno najde tam na škrinji sedečega brata neveste, kateri tudi izroči ženinu ključke proti malemu darilu.

Na večer pred poroko priredi ženin ali njegov brat, spremljan od mladeničev, vsem povabljenim gostom podoknico, pri kateri plešejo navadno. Na dan poroke gre ženin z dvema družicama z godbo vred po starešine, in na to zajutrukujejo vsi gosti na ženinovem domu. (Ta navada se nahaja tudi v Ptujski okolici). Po zajutreku gre vsa družba, izvzemši roditelje ženina, na nevestin dom s tem namenom, da jo spremljejo v cerkev k poroki. Kedar pride ženin z družbo po nevesto, jih mnogokrat ne pusté v hišo, ampak si morajo vstop z darovi ali kakó drugače pridobiti. Obično je v hiši govorčin ali tudi nevestin starešina, sedaj potrka na vrata ženinov starešina, in govorčin vpraša: »Zakaj ste prišli sem? Kaj hočete?« Na to odgovori jeden od zunaj: »Nam je jedna ovca pobegnula, katera je vodila druge, in bez te naša čreda ne more biti. In ta je zašla v vašo čredo, prosimo, dajte nam jo«. Po dolgem besedičenju odpre govorčin vrata in pošlje dekle za dekletom pred hišo vprašat, ali je ta izgubljena ovca? To se tako dolgo nadaljuje, dokler ne ostane samo nevesta v hiši. Na to veli govorčin: »V hiši je še samo jedna, toda ta je bosa in ne more pred hišo«. Starješina obljubi njej obutev dati in to tudi stvari, potem ko je med gosti nabral daril za novo obutev.

V hiši z rožmarinom ovenčana nevesta sedeča daruje vsakemu možu rožmarin. Tudi na vrh zastave se natakne jabolko ali pomaranča z rožmarinom. In tako se napoti družba v cerkev, navadno ne pogrešajo (razun devera in kumov) čavša ali glumca, ki je namenjen uganjati burke, in iz čutare piti dajati vsakomur, ki jih sreča, tudi je mnogokrat barjaktar zraven, kateri nosi zastavo, to je kak nataknen robec. Iz cerkve vrnuvši se, vsedejo se za mizo. Kedar pridejo na ženinov dom, prinesejo nevesti dete, katero vzame na roke in obdari; potem jej dajo jedno ali drugo gospodinjsko orodje v roke, da stvari kaj takega, kar bo spadalo prihodnjič v njeno področje, (n. pr. rešeto s pšenico, preslico, da malo zaprede itd.). Gostija je, kar najbolj možno, obilna in traja mnogokrat po več dnij. Pri mizi sedijo po določenem redu, obično imajo ženinovi gosti prednost pred nevestinimi; za to, kakor tudi sploh za vodstvo vsega, skrbi »stari svat«. Jedila so za vse goste jednaka, le na prvem prostoru je kaj boljšega. Pri kosilu in večerji se pobira navadno za nevesto s tem, da se nataknejo jabolko, pomaranče, sladičica itd. na vilice ter izročé z besedami nevesti: »Če je dar majhen, vendar je pa lju-bezen velika«.

Po jedi je navadno ples, kateri začne ženin z nevesto. Za vodstvo in red skrbi tudi tukaj starješina, »stari svat«.

Po solnčnem zahodu gre mlada dvojica k nevestinim roditeljem prosit blagoslova; poklekneta na robee, in najprvo ju blagoslovi oče, potem mati. — Redno so tudi drugi gosti prisotni, navadno ženske. Roditelji jima govorijo lepe nauke, opominjajo ju na sporazumljenje v bodočnosti, kar se ne zgodi bez solz. Nato jima tudi drugi čestitajo.

Po blagoslovu gre vsa družba, izvzemši nevestine roditelje, na ženinov dom. Ako gredo skrozi kako župnijo ali vas, se vsa mladina okolice zbere in zapre nevesti pot, dokler je ne reši ali odkupi ženin. Nevestina sestra nese mnogo kolačev s seboj, s katerimi obdari vsako hišo v domovini ženina. Zadnji kolač pa vrže ženin črez hišo. Tudi pri ženinovi hiši so vrata zaprta, tudi tukaj se vpraša družba, kaj želi: »Priateljli smo«, odgovoré, in od dolgega potovanja uže utrujeni, prosimo za prenočišče«. — »Zakaj ste tako pozno in ravno k nam prišli?« vprašajo od znotraj. — »Zvezda nas je sem pripeljala«, odgovori družba. Po dolgem govorjenju se tudi tukaj odprejo vrata, in na pragu jih pričakuje ženinova mati s kupico, napolnjeno z vinom. Trikrat jim ponuja vina, in vsakrat vržejo ti denar v kupico. Na to mati novi par z robcem ogrne in ga vede v hišo. Najprej gre nevesta k ognjišču, in tukaj jo pričakuje otrok, katerega obdari s kolačem. Od vsake jedi mora nevesta pokusiti, in obdari naposled kuharico (koha) s kolačem. Tudi tukaj se pleše, in ženin streže gostom. Po ženitvi je dolžna nevesta v vsakem pogledu izkazati se pridno in delavno gospodinjo, mora tedaj rano vstati, ogenj zanečiti, vode prinesiti (svatom, da se umijejo, za kar jej darujejo) itd. V obče mora mlada žena prvo leto najpridnejša in najbolj postrežljiva biti nasproti očetu, stricem in bratom moževim.

Rusija in zahodni Slovani.

IV.

Dokazali smo do jasnega, da g. profesor ruskega jezika ne zna ruske azbuke, sklanje samostalnikov, prilogov in zaimkov, stopnjevanja prilogov in narečij in spregatve. Poleg tega smo dokazali mnogo leksikalnih napak v njegovem sestavku »V provinci na Ruskem«. Predno gremo dalje, dolžni smo poudariti še dve točki. Prvič, razlaga on jako po redkoma ruske besede in fraze, katere navaja, dasi niso znane; n. pr. »byt' po semu«, namesto »bitj po semu«; običajna oblika, s katero car potrjuje zakone, izdelane po večakih, enketah in državnem sovetu (»gosudarstvennyj sovet«), prevaja se: »Bodi po tem«. Drugič, rabi g. profesor ruske besede, katere se v slovenskem ne nahajajo ne po deblu, ne po obliki besed, kakor da bi bile slovenske, n. pr. jarmarčnem. Ti hermafroditi so Slovence »španska vas«, ker niso ne ruski, ne slovenski. Tako napačno postopanje je po pravici grajal kolega Hostnik v spisu »Naši knjižni grehi«. Besede, vzete iz drugih slovanskih narečij, je Slovenec dolžen po svojih oblikah prirediti, asimilovati, drugače se pokaže nesmisel. Jednako napačna je misel g. Murkota, da ruska beseda, ako se podobno glasi s slovensko, je dolžna imeti isti pomen. N. pr. tovar se imenuje v ruščini blago = Waare, ne pa tovor, kar je po ruski gruz (kladj) = breme. Radi tega se je pripetilo gosp. profesorju nekaj kurioznega. Pripoveduje, kakó se je peljal na parobrodu v družbi gospej. On prevaja »passagier« z »živi tovar« (pravilno živj ali živj). V ruščini pa pomenja »živj tovar« = »verkaufliche Weiber«. Lep tablô! Takisto sumljiva je slovenska fraza: »Jaz sem se necemu naučila«. Necemu — možu? Kaj-li? Moža znati!! Kaj takega ženske ne pripovedujejo nikdar. Lep je tudi nesmisel: »Mužiki« hodijo v »laptah« (Ballenschläger, Stock), mesto v laptjah (Bastchuhe). Podobnost med ruskim in slovenskim izrazom je zavedla (str. 535) g. profesorja k robati napaki. On prevaja »kréstnyj chod« (pač »hod«)

s „križni pot“, v tem ko se zove „procésija“, in se dá tako razumeti iz konteksta.

Krepak je „nepoboljšilivi filolog“, kakor g. profesor imenuje sam sebe (str. 593), tudi v sintaksi in stilistiki. On ne razločuje v ruščini med „v god“ = per Jahr, in „v godú“ = im Jahre („Lj. Zv.“ 531). Dalje je podal „incurabilis philologus“ prvi in jedinkrat samostavno (ne navedeno) rusko frazo (461 „Lj. Zv.“ in poseben odtisk 27): „Ustraival od inakih čertej“ in prevaja drzno z „zganjal jednake vragolije“. V frazi 4 besed ste dve pravopisni napaki (mora stati ustraival odinakh), so tri leksikalne napake, ker ruskih besed „od“ in „inakh“ celó ni, in se „čert“ ne rabi v pomenu „vragolija“. V celoti je fraza monstrum, dostojna „incurabilis philologi“. Na dotičnem mestu je misel o sleparju, ki je v doseženje svojih ciljev „organizoval take in podobne hudobije“. Pravilna bi bila ruska fraza: „Ustraival podobniju čertovščinu“. Da bi čitatelj ne ostal na nejasnem, sledimo po krivi poti, katero hodi „incurabilis“. Prvič je vzel rusko besedo „odinakovij“, ki pomenja „jednaki“, namesto „podobnij“ = podobni. Drugič je smatral „odinakovij“ za izraz, ki predstavlja dve besedi „od“ in „inakh“. „Jednako“ in „podobno“ vendar nista dva identiška pojma, in radi tega je tudi slovenski prevod „zganjal jednake vragolije“ nepravilen; in je treba prevesti z „zganjal podobne vragolije“.

Nekaj podobnega se je g. profesorju rusk. jezika pripetilo na str. 674, seveda radi neznanja ruščine. On govori o „činovník osobenih poručénij“. Takih pa ni. Pač pa činovník (uradnik) osóbych poručénij (osebni ali zaupni uradnik, a latere, ki imajo včasih stopinjo generala. Osóbenij pa je preprosto = posebni.

Nadalje nahajamo čudne zamene in stilizacije (slovenske), kakor „monastyr (samostan) od (sic) sv. Barnofija“, (str. 588) „naprej poje“ (vorsingen) namesto lepšega ruskega „zapévátj“ (gosp. profesor očevodno tudi „nazaj“ poje — á la Pohlín); „primeriti“ mesto primiti (str. 677); vso Volgo ustvarilo samodržavije, filologija ruske države (str. 282); Volga se odkrivilje (pač odkriva), mesto vzkriva.

Najbolj mi ugaja ta-le fraza o ruski doktorski promociji: Vseučilišča dajeje za vse predmete jako visok grad (sic). Torej, če postaneš v Rusiji doktor, dobiš takoj tudi grad! Eldorado!

Naposled še nekoliko primerov iz slovenske sintakse. V „Lj. Zv.“ str. 283 čitamo „jedin sinov“; str. 590: Potok Počajna (pač o) so skrili; petrolej, v katerega (pač kateri); jugoslovanski (!) obrt ima z (s) kavkazko (!) jednak (!) izvirnik (425), na jednega (čolu), 541; iz jednega kolodvora na drugega (pač drugi) (720), prestol (421), katerega (kateri) „posedujejo“, spomenik, katerega postavili, itd. Rusi so pač presneti korenjaki, ki ne vstvarjajo le živih otrok, temveč tudi žive „čolne“, „prestole“, „spomenike“, celó kolodvore.

Razun teh sintaktično oživljenih čolnov, prestolov in kolodvorov je g. profesor videl v Rusiji tudi žive, pametno korakajoče (torej ne avtomatne) svetilnike, kakor pripoveduje sam (533, 3. vrsta spodej): (jako težke metalne fonarščike s svetilnicami). Ta fraza je monstrum, kakor gorenja „ustraival od inakih čertej“. Dá, še več. Gorenje sem mogel še razložiti si, tega pa ne. Če skušamo stvar razlagati si takó, da je gosp. profesor „fonarščik“ Laternenträger, prav za prav Laternenanzünder) zamenil s „fonarj“ (svetilnica), ne dobimo takisto ničesar, razun „jako težke svetilnice

s svetilnicami“. To pa je zopet nesmisel.*) V zvezi navedenih besed je napravil g. prof. tudi nekatere gramatične napake. Pred „metalničnimi“ „fonarščiki“ je videl g. prof. korakati „chcrugvonosce“, ki so nosili „chorugve“ (bandere). V teh dveh besedah ste dve pravopisni, jedna ruska in slovenska napaka v sklanji in jedna napaka v besedni obliki. Prvič se ne piše ch temveč h; drugič pravimo horugvi in ne horugve; nom. sing. je horugvj, ki se sklanja kakor kost, snov, in tretjič daje horugvj v sestavi ne horugvonosce, temveč horugvenosce, kakor nefteprovod in ne neftoprovod, od nefij (kostj). Glej zgorej.

Ne manj lepa je povest gosp. profesorja (str. 464, vrsta 13. ss.), da je na obrtni razstavi v Nižnjem Novgorodu videl razstavo gimovja (výstavku kustarnikov). Dá, znanost je goreč grm, iz katerega se glasi: „Ne laži in ne obrekuj svojega brata“. „Izzuj koturen domišljavosti, pa uči se slovarja in slovnice, predno pišeš o in v neznani stvari“, dodajemo mi. Stvar je namreč ta, da v ruščini se imenuje domači obrtnik = kustarj, kustarnik pa je = grm. Vlada, zemstva stvorí mnogo v podporo domačih obrtnikov: oddajanje za vojsko, razstave, premije.

Komično je tudi to-le. Povedal sem ta slučaj ignorancije Murkotove staremu c. kr. vseučiliščnemu profesorju-slavistu. Predno sem prišel do pravega, mi je slavist (canis a non canendo) pretrgal besedo ter zaklical: „Dá, dá, vem, kustarnik se imenuje v ruskem domači obrtnik! No torej, g. Murko, naznačivši samega sebe kot jedinega ruskega veščaka, tvrdi, da v Avstriji ne poznajo niti slavisti ruščine (533). Stari slavist je na boljsem toliko, da ne tiska nesmisla, temveč le govori.

Čudovito lepo je tudi naslednje: gosp. profesor ruskega jezika ne pozna ne naglasa, ne izgovora imena tiste dežele, katere jezik predava. On piše (457 „Ljub. Zv.“ in pos. odtisk 23): Róssija (naglas na o)! Izmed 100 milijonov, govorečih ruski, ne pravi niti jeden Róssija, niti Kirgiz ali Kalmyk! Naglas je na i; in ker se nenaglašeni o v ruščini izgovarja kakor a, treba je Rossija izgovarjati kakor Rassija. Ali je n. pr. možno, da bi učitelj nemškega jezika, in naj si bode v hotentotski deželi, Deutschland izgovarjal kakor De-účland? V Avstriji je podoben profesor možen. Gosp. profesor se v obče ogiblje, na ruske besede postavljati naglas. Tu pa ga je postavil, da bi pokazal, kako vrlo daleč je v 18 mesecih prebivanja v Rusiji dospel kot c. kr. stipendijat v ruskem jeziku, in takoj se je omazal. Dá, ruski naglas je trd oreh, pretvrd za take „incurabiles philologi“, kakoršen je g. Murko. Grozd visi previsoko, zato je kisel in gnjil. Sedaj u-um, kakó je mogel g. profesor v Kollárjevem Albumu, izdanem od Pastrneka, na Dunaju, 1893 (Rusom sovražni paskil na velikega peveca slovanske vzajemnosti), psovati ruski jezik kot „bez duha“. Le taki jeziki so duhoviti, kateri hranijo naglas na deblu besede, pravi ondi g. Murko. Mi pa pravimo: Takih jezikov ni, torej so vsi „bez duha“. Jedino g. Murko je „duhovit“. Ruski „Filologi-

*) Jedino možno razlaganje je to: Laternenträger pomenja 1. Stiel, Stock, kol, palica cerkvenih svetilnic, 2. moža, ki jih nosi. G. Murko je iskal v nemško-ruskem slovarju Nro. 1 (kol, rusko drevko) in je izbral Nro. 2 fonarščik. Seveda vsled neznanja ruskega jezika, v katerem subst. na ščik in čik pomenjajo izključno može. To so subst. derivata de adiectivis. N. pr. izvoščik od izvoz-skij, fonarj-skij. Pred končnico -ik prehaja kakor v kmetski = kmečki, -zsk in -sk v č in šč.

českija zapiski“, star, jako vrl časopis, so vsled tega rekli, da take „učenjake“, kakoršen je g. Murko, je treba smatrati „ne zaresnimi“. Mi ga tudi ne smatramo zaresnim. Psovalcem Rusije gre le do karijere. Sie itur ad astra.

Ruske drobtinice.

Съ миру по нити, голому рубаха.

Ruska umetnost ne spi, ne mrzne, a gre po malu naprej, tako, da smo, na primer, v mozaiki uže prekosili zamejno umetnost. V Petrograjskih novinah priobčujejo prav zanimivo novico v tem pogledu. Na tistem mestu, kjer je padel od zarote car Aleksander II., zidajo velikansko cerkev v podobi dolgovječnega spomenika na čest vstajenja Gospodovega. Stavba napreduje prav vspešno, kar je vidno tudi iz tega, da so nedavno blagoslovili delavnico umetnika Florova, kateremu je poročena mozaična slikarja hrama.

Delavnica je dvostropna lesena zgradba s prostornimi dvoranami i velikanskimi okni, torej sveta bo dovoljno. To zgradbo so postavili okoli same cerkve na bregu reke ali kanala Fontanke. V tej delavnici bo delalo več nego 30 umetnikov pod rokovodstvom g. Florova. Najbolj znani umetniki bodo: Afansjev, Bêlov, Otmar, Pavlov, Porfirov, Rebuškin i dr. Doslej so uže završene male mozaične svetinje za vnanje stene. V hramu bo vsa slikarja mozaična, vse mozaike pa bo 3.200.000[] vrškov. Mozaika bo sloga 17. veka, olepšava vsega hrama bo po obriskih umetnika Parlanda, svetinje pa po obrazcih navedenih znanih umetnikov. Torej hram Vstajenja Gospodovega bo prvi hram, v kojem bo vsa slikarja mozaična, kakoršna je bila slikarja v tisočletnem Carjigrajskem hramu sv. Sofije, i kakoršne so stene nekaterih Kijevskih hramov.

G. Florov dela mozaike po novem italijanskem načinu, ne pa po klasičnem načinu v mozaičnem oddelu akademije umetnostij, kjer delajo mozaiko za Isakijevsko stolno cerkev v Petrogradu. Akademski način je tak, da smalte ali umetne kamne polagajo (naravnost) na pravo stran, katero potem likajo. Ta način je jako kasen i drag i je torej nedostopen posamičnim ljudem, dasi je slikarja, izpolnjena po njem, nenavadno lepa i blisteča. Po novem načinu pa se dela trikrat hitreje i ceneje. Stekolne i farforne smalte polagajo na-robe po črtežu, pravo stran torej dobivajo spodej, zgorej pa črtež zalivajo posebnim cementom, kateri se med kamni soči do prave strani; za tem črtež očističajo, i slika je zvršena. Mozaike na pravi strani ne likajo (polirajo), i njena dekorativnost pa vendar popolnoma ostaje.

Notranja olepšava hrama bo dodelana, kakor menijo sedaj, črez kaki dve leti, ves hram pa dovršé črez tri leta. Blagoslovljenje tega hrama bo pač velikansko; kajti ta hram ni namenjen samo Bogu, s tem hramom bo v zvezi še tudi nekaj drugega — kako bi vam povedal, da bi bilo jasneje? — no recimo: vsenaroden protest proti zločinu 1. marcija 1881. l. . .

Božidar Tvorcov.

Ruski listi presojujejo vprašanje, ali je primerno, da se vvaja bolj mehek sistem med ruskimi Poljaki. „Свѣтъ“ opominja dosledno k previdnosti, ker pozna le predobro »poljske sanje«. Poljaki hočejo postaviti Mickieviču, velikemu poljskemu pisatelju, spomenik v Varšavi. „Свѣтъ“ dokazuje, da v isti Varšavi bi bil primeren spomenik tudi vojskovodji Suvorovu. On ni bil proti Poljakom, in ti so ga slovesno sprejeli, ko je prišel v Varšavo. On je nekako zabranil, da niso »Prusaki« drli dalje, in je bil tudi med tistimi, ki so bili protivni razdeljenju »Poljskega carstva« (kraljestva), in proti temu, da bi prišli deli Poljske pod Nemce. Torej bi bili celó Poljaki dolžni zagovarjati postavljenje spomenika Suvorovu v Varšavi.

Naj omenimo, da sedanje ozemlje, katero imenujejo zapadniki »Rusko Poljsko«, sestaje iz 10 gubernij, ki pa niso vse poljske, temveč tudi ruske in pomešane. Ta skupina se ni imenovala nikdar »Poljsko kraljestvo«, in za to je nazivljejo Rusi jako umestno izključno »Privislinski kraj«, t. j. kraj ob porečju Visle.

Paberki.

Nekje na Slovenskem je znan božji pot, kateri obiskujejo okoli Vel. Gospojnice sosebno ogerski Slovenci in Hrvati. Prvi večer, tje prišedši, gredo vse procesije nad trg pred pokopališče, postavijo se v krog in potem gredo v krogu okoli, zvijaje in razvijaje takozvani klobčič in pojo poleg tega korakanja vsak svojo pesem, v rokah nosé goreče sveče. Slišavši jih prvič v svojem življenju, vsilil mi se je smeh in vsilila se hudomušnost, prilikovati te romarje in nas Slovence, kajti kakor je znal vsaki romar svojo pesem, tako imajo tudi Slovenci vsak svojo slovnico. Celó umestna je bila torej g. Rešetarja kritika, tičoča se te točke, v 9. št. Popotnikovoj, kajti baš v šolah trebalo bi največ sporazumljenja in doslednosti v učnem jeziku. Kdor je imel priliko, pogledati »za kulise« naših šolskih razmer, prepričal se je, da se na nekaterih šolah poučuje slovnica in pravopisje v vsakem razredu drugače. Učitelj A je tega mnenja, B zopet drugega, C je sploh glava nad vse in vrže v koš vse, kar sta učila A in B. Uboga deca! . . . In kakošna prava pravcata babilonska zmešnjava je po slovnica, ki so nam razpoložene za šolsko rabo! Vzlic temu pa, da kritikuje g. Rešetar te žalostne razmere, izdal se je, da ima i on svojo slovnico, ki se opira na . . . sv. pismo. . . Torej radi tega naj bi se ženske pisale s čegavostnim pridevnikom iz imena svojega očeta ali moža, ker stoji v sv. pismu, da bodi žena možu pokorna?

Doslej sem se vedno pisala „ova“, a če se s tem označa pokornost možkemu spolu, ne podpišem se nikdar več tako, in najsi se naslanja ta pisava celó na sv. pismo. Jednakopravnost je geslo današnjega časa! Smo ženske, a smo ljudje! Bog ni vstvaril žene iz noge Adamove, da bi jo teptal, pa tudi ne iz glave, torej tudi žena naj se ne povzdiguje nad moža, temveč vstvaril je Bog ženo iz rebra Adamovega — rebro blizu srca — to pomenja toliko, da je žene vloga, biti možu za tovarišico, ne za pokorno deklo.

Marica II.

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Kranjsko. Dne 27. junija je bila velike in lepa slavnost v Ljubljani, ko se je blagoslovila zastava pevskega društva „Ljubljana“. „Slov. List“ pravi: „Toliko pravega navdušenja še ni videla Ljubljana, odkar se je završila slavnost 70letnice dr. Jan. Bleiweasa. Med udeležniki od zvonaj so bili zastopani Čehi, Hrvatje, Tržaških Slovencev je došlo s posebnim vlakom okoli 400. Vseh društev je bila zastopanih 65, in 21 teh so imela zastave. Predsednik društva „Ljubljane“, g. Anton Tr-

stenjak je vodil slavnost, g. župnik Vrhovnik je blagoslovil zastavo, županja Milica Hribarjeva je bila pa kumica. Narod se je udeležil v obilnem številu, inteligencija tudi; preproste množice pa, kakor poročajo, so kazale več jedinstvi, nego neki deli inteligencije, zlasti duhovenske. To pa je v Ljubljani danes — samo po sebi umevno. Pozdravi so bili srčni, napitnice na banketu in komersu polne rodoljubnega duha in tudi slovanske vzajemnosti. V istem duhu je obilo brzozavnih zdravic. Tržačane, ki so sedaj v največjih pol. in narodnih stiskah, so to pot posebno poštevali in za njih trpine v ječah nabrali tudi nekoliko darov. Urednik „Naše Sloge“, g. M. Mandić je v napitnici opominjal kranjske Slovence k potrebnim slogi, izjavivši, da na mejah preti velika opasnost. Če tudi Ljubljanski listi različno poročajo o slavnosti, vendar priznavajo, da je vspela kot dejansko narodno pojavljanje.

Goriško. Držav. posl. dr. Gregorčič in dež. posl. dr. Berbuč sta v Ročinju poročala, prvi o diž., drugi o dež. zboru. Dr. Gr. je rekel, da obstrukcija je bila vzrok, da niso poslanci mogli še osvetliti položaja na Primorskem, a pokaže se uže še prilika zato. No tudi glede na razkrita dejstva niso mogli odgovarjati ital. zastopniki ničesar. To, da so letos ob volitvah propadli goriški Slovenci v veleposestvu, je narod prek in prek probudilo, da je začel kupovati pri svojih trgovcih in obrtnikih. Shod je izrekel držav. in dež. poslancem zapužanje.

Kneza in nadškofa dr. Al. Zorna so pripeljali zdraviti v sanatorij na Dunaj. Psihijatri zagotavljajo, da ozdravi kmalu: „Sl. N.“ pravi o tem: „Nadškof je sicer normalen, samo domišlja si, da ima na vesti neke dogodke, pri katerih je pa tako nedolžen, kakor novorojeno dete. Kake grehe naj ima ta dobri, resnično plemeniti mehki mož!“ Da, da, tako sodbo o njem so si bili napravili goriški Slovenci, še predno je bil škof, in se to mišljenje ni izpremenilo; zato so tudi izvajali, da nadškof dr. Zorn bi bil dober le za tako deželo, kjer vlada mir, in kjer so dobri ljudje, ne pa v deželi, v kateri zmagujejo nadsila, zvijače in v obče machhiavelizem, v ital. posvetnikih ravno takó, kakor mnogih ital. svečenic! Taki ljudje morejo v tej plemeniti duši porušiti ravnovesje.

Na Goriškem se Slovenci boré, da bi si pomagali med seboj v trgovini in obrti; to pa peče Lahe, in šli so menda k namestniku Rinaldiniju pritoževati se. Odtlej se dotične pojave po listih plenijo, a narod se še bolj oveda potrebe svoje samopomoči.

Primorsko. „Edinost“ zaresno opominja Mladočehe, naj pomislijo, kaj delajo, in da njih separatizem bi utegnil spraviti jugoslovanske poslance iz sedanje večine, in daje pomišljati, da potem bi zavladal zopet stari avstrijski sistem.

„Hrvatom in Slovencem se uže dolgo ni godilo tako slabo, nego ravno sedaj, ko so mladočeški voditelji toli zadovoljni z vladó ... Ako se stvari na Primorskem bodo i nadalje razvijale takó, kakor so se začele sedaj, je izključena možnost — ako naši slovenski in hrv. poslanci res hočejo braniti interese naroda — da bi narodno-krščanska zveza še ostala v sedanji večini; in ko bi ta vendar-le ostala, potem pa jej morajo obrniti hrbet jugosl. zastopniki iz Dalmacije in Primorja“.

S tem se v „Edinosti“ odločno obsoja separatistiško stališče Mladočehov.

Na Tržaškem so prepovedali prižigati kresove po slovenski okolici na čast slov. apostoloma sv. Cirilu in Metodiju!

Istra. Ital. polit. društvo hoče izpremeniti svoja pravila z namenom, da bi še bolj rulo proti Hrvatom in Slovencem, sosebno pa izpodkopavati njih duhovenstvo. Župan Puljski se je neki pri Badeniju pritoževal radi neugodnega(?) položaja istrskih Italijanov; vsled tega da je bil odpotoval nam. Rinaldini v Istro in tu tudi v Pulje. „Il Pensiero Slavo“ pristavlja, da k temu ni treba pjasnil.

Poreški škof dr. Flapp je vzel mašo g. Jos. Vrbki, kapelanu v istrski občini Barbana. Tu, kakor drugod po Istri in Dalmaciji, je navada, da pri peti maši poje ljudstvo domači tekst pri „Gloria“, „Credo“ in „Agnus Dei“. V to je privolil tudi g. Vrbka, in to je vzrok, da ga je kaznoval škof Flapp. Po irredentovskih in potem nemških židovskih listih so pa lagali, da je Vrbka opravljal slovansko liturgijo! To pa je vendar kaj drugega, saj Vrbka je opravljal službo božjo na latinskem jeziku in po rimskem obredu. „Il Pens. Sl.“ prav poljudno razpravlja vso stvar, omenjaje, da narod na kmetih, ker ne ume latinskega teksta, le pači besede, takó, da so mu v posmeh, in je torej le dobro delo, če skrbi svečenik, da ljudstvo, ki se prek in prek udeležuje cerkvenega petja, tudi res poje v svojem jeziku. Stoletja se ni nihče izpodtikal nad starim običajem; sedaj pa hočejo najnedolžniše slovanske sledove iz cerkve iztebiti.

Štirsko. Posojilnica v Celju je tekom 15 let svojega delovanja razvila se takó, da si je 1895 in 1896 sezidala svoj „Narodni Dom“ v Celju, ki bode zavetišče tudi ostalim slov. društvom v Celju ter zbirališče in središče slovenskemu življu in slovanskim gostom. Slavnost dodelanja tega doma z odkritjem plošče, vzdane ob glavnem vhodu, bode 7. in 8. avg. t. l. S to slavnostjo bode združena tudi slavnost „Celjskega Sokola“, ki si bode blagoslovil svojo zastavo. Vsporedi za združeni slavnosti se priobčije posebe, in štirski rodoljubi želé, da bi došli slovenski in slovanski gostje v obilnem številu ter takó pripomogli obuditi med narodom bratsko vzajemnost.

Ob koncu šol. leta začeli so zopet ropotati proti utrkv. Celjski gimnaziji, češ, da mora prenehati, ker je naključna državnozborska večina zavrgla dotično podstavko za bodoče š. leto. Z druge strani daje Celjska „Domovina“ slutiti, da na tem zavodu ni vse takó, kakor bi bilo potreba. Poleg tega je med Slovenci omahljivih roditeljev, ki izročajo svoje sinove rajši čisto nemški gimnaziji, in k temu jih prigovarjajo zlasti nemškutarjir. Zato list opominja na vse strani, naj izpolni vsakdo. svojo dolžnost, a tudi poslanci naj dosežejo zares nekaj vrednega in vablivega.

V Št. Jurju ob Taboru je poročal posl. vit. Berks o drž. zboru. Sklenula se je resolucija za jednake jezikovne naredbe, kakor za Češko in Moravsko, potem da bi se ločile zadrage po narodnostih.

Koroško. V Št. Rupertu pri Velikoveu bode 11. jul. slavnost povodom godú sv. Cirila in Metodija in blagoslovljenja šolske zastave. V isti dan bode imelo polit. slovensko društvo javen shod v Gozdanjah. — Nemški nacijaonci bodo pa v Celoveu dne 11. julija imeli svoj shod ter razsajali proti Slovencem in Slovanom v obče. Nemški nacijaonci smatrajo Koroško za prvo svojo doméno. Kakor na severnem Češkem, je tudi na Koroškem vse polno pruskega duha, gnezdo temu pa je Celovec.

„Mir“, jedino glasilo koroških Slovencev, se priporoča v podporo Slovencem. V obče je listič tudi de-

janske podpore potreben; a želeli bi, da bi se ne uklanjal preveč na nekatere strani. Nekateri rodoljubi se bojé, da Mahničev duh utegne vplivati le preveč na koroške slovenske svečenike. Slovenci koroški imajo v resnici hudo položnje.

„Slovenska Matica“ je imela 23. junija letni obči zbor. Členov je sedaj 2445. Imetje, pomnoženo za 2054 gld., znaša z ustanovami vred 91.486 gld. Od tega kapitala se rabijo obresti. Uže lani so bili naznanili, da izdajo „Stenski zemljevid“, a kaže se, da ni še poročstva za primerno število odjemalcev (doslej 933), zato naj bi se oglašali rodoljubi obilniše za ta zemljevid, ki se bode tiskal v 3000 izvodih in bode stal 6000 gld. — Radi povečanih tiskarskih stroškov se ni izdalo 6, temveč le 5 knjig, in še te so se prekasno natisnule. Letos pa dobé členi 7 knjig; te so: Letopis. Zgodovina sloven. slovstva IV. zv. Narodne pesmi. Električna. Trst in Istra. Zabavna in Knezova knjižnica. Obrok oddajanja rokopisov se je podaljšal do 1. oktobra t. l. — Zgodovina sloven. naroda se je razdelila med različne strokovnjake. — Sedaj ima „Matica“ 140 poverljivikov. Členov je bilo letos 80 več nego lani. — Pri dopolnilnih volitvah so bili od 400 društvenikov soglasno v odbor voljeni priporočani kandidati: P. Grasselli, Dr. J. Lesar, dr. M. Murko, S. Rutar, dr. J. Stare, F. Stegnar, L. Svetec, A. Tavčar, J. Vavrû in A. Zupančič. — Občega zbora se je udeležilo jako malo členov, in pri dopolnilni volitvi je bilo zastopanih samo 400, torej niti polna šestina glasov „Mat.“ členov! Če gledamo na člene same, kažejo imeniki letopisov, da je razmerno največ svečnikov med njimi; po celih okrajih ne dobiš drugega člena, nego svečenike in poleg njih kakoga učitelja. Zanimanje za „Slovensko Matico“ je vsekakor preneznatno, naj si bode krivda tu ali tam. Posvetni členi se pritožujejo včasih, da prevladuje svečeniški vpliv v „Mat.“; gospoda naj tvorijo najprej sami svojo narodno dolžnost pri „Sl. M.“, potem naj se pritožujejo. Svečeniki podpirajo posebno svojo literaturo, ki kaže na več strani latinizatorski značaj. Posvetni pa nimajo dvojnih narodnih davkov, a še jednega ne plačujejo pravilno in zadostno. Zato pa také lepo napreduje tudi posvetna politika, se posebno na Kranjskem!

b) ostali slovanski svet.

Dunaj. Dne 4. jul. so v novem posloppju (v arkah) Dunajskega vseučilišča odkrili spomenike četrin pokojnikom, ki so oslavili sebe in vseučilišče kot profesorji in učenjaki. Med temi spomeniki je tudi krasno izdelano oprsje Miklošičevo, katero je naučno ministerstvo postavilo na svoje stroške. Pod oprsje je zlatimi črkami napisano: „Fr. Miklosich. Lit. slav. prof. princeps“, in pa rimska letnica, da je učil na vseučilišču od l. 1845—1885. Prisotnih je bilo več Slovanov in slovanskih dijakov, tudi brat in dva sinova Miklošičeva. Dvorni svetnik prof. Jagić je s papirja čital označenje Miklošiča se posebno kot gramatikarja in leksikografa, potem pa v obče kot učenjaka. O njegovi politiki je omenil, da Miklošič je iskal bolj to, kar družji narode, nego pa loči. Naučna uprava stvorila je le svojo dolžnost, da je Miklošiču poslavlila spomenik; saj je ravno on sodeloval in vplival pri naučnih načrtih od srednjih do najvišjih šol ter v gosposki zbornici stalno izvrševal zadačo poročevalca zakonov, dostajajočih se višega šolstva.

Jagić je dobro sestavil svoj govor, a podajal ga je bez posebnega patosa, kakor da bi se bal tistih, ki dandanes sodijo krivično in pristransko o delih množ

slovanske krvi. V resnici, danes se Slovan ne počuti dobro na Dunajskem vseučilišču.

Novo šolo jezika češkega je otvorilo društvo „Komenskega“ 30. jun. v IX. Dunajskem okraju. Oglasilo se je 56 učencev in učenk, ki se poučujejo ločeno dva krat po 2 uri na teden. Uči dečke učitelj Sveinoga, učenke pa njegova hči. V to šolo bi mogli pošiljati otroke ne le češki, temveč tudi drugi slovanski roditelji, da jim se ne potujčijo deca na Dunaju. Oglašati se je treba v IX. okr. Pramergasse, 12.

Društvo „Komenskega“ je v družbi z vsemi drugimi češkimi društvi 4. julija napravilo velik izlet čez Donavo v Kagrau, kjer je bila veselica z vstopnino 10 kr., na korist društvu, velike podpore za šole potrebnemu.

Umril je tu pater Maks Křesadlo, rodoljuben in požrtvovalen češki svečenik, ki je izborno oznanjal božjo besedo na češkem jeziku. Od nemške strani so ga prosledovali, se posebno ko je l. 1888 v praznik sv. Cirila in Metodija po vrednosti označeval zasluge in življenje teh slovanskih apostofov.

„Klub avstrijskih narodnostij“, s sedežem na Dunaju, je dne 30. junija t. l. sprejel naslednjo resolucijo: „Uvažujé, da se širi mnenje, da hoče vlada s Čehi in Nemci na Češkem, oziroma tudi Moravskem, v namen sporazumljenja gledé na jezikovno ravnopravnost pričeti nova pogajanja; uvažujé, da so nemški zastopniki v državnem zboru samem govorili o potrebi jezikovnega zakona, da, celo nacionalne avtonomije; uvažujé, da sedanja večina zbornice poslancev, v kateri sestavljajo Čehi znaten del, je v načrtu adrese priznala principe razširjenja dež. avtonomije in narodne enakopravnosti; uvažujé, da svojstvene nacionalne razmere v državnem zboru zastopanih kraljestev in dežel zahtevajo in predpostavljajo na prvem mestu in pred vsako drugo izpremembo izvršenje nacionalne enakopravnosti, da torej pred razširjenjem deželne samouprave mora priti na vrsto izvršenje člena držav. osnovnih zakonov o občih pravih državljanov (21. dec. 1867.); uvažujé, da navedeni člen izrecno priznava „vse narode države enakopravnimi“ in zagotavlja „vsakemu narodu neporušeno pravo do ščičenja in gojenja svoje narodnosti in jezika,“ da torej zaščito in svobodo narodnosti in jezika mora jamčiti izvršilni zakon; uvažujé, da se dosledno sili na to, da bi se najprej na Češkem poravnal nacionalnostni razpor, v tem ko so druge dežele sporazumljenja potrebne ravno také in radi večih krivičnostij od strani večin še v večji meri; uvažujé, da je radi Nemcev na Češkem dano tako rekoč izhodišče za sporazumljenje vseh narodov, da se dosežejo uslovja za sporazumljenje tudi po drugih nacionalno mešanih deželah, da je torej napravljjanje za izvršenje nacionalne enakopravnosti v rokah češkega naroda, sedaj v rokah Mladočehov, ki so se smatrali vedno kot zastopniki slovanske vzajemnosti: — glede na vsa ta dejstva in vse te okolnosti, je „Klub avstrijskih narodnostij“ tega mnenja, da je dolžnost sedanjih zastopnikov češkega naroda, postaviti kot prvo uslovje za sporazumljenje z Nemci na Češkem, oziroma Moravskem, da se dajo poročstva, da se začne in doseže sporazumljenje ne le z deželami češke korone, torej med Čehi in Nemci teh dežel, temveč z vsemi narodi vseh nacionalno mešanih dežel, kamor spada tudi Niža Avstrija, s pomočjo izvršenja nacionalne in jezikovne enakopravnosti, ker v nasprotnem slučaju se je treba bati vsled mnogotere skušnje, da bi se Malorusi, Hrvatje, oziroma Srbi in Slovenci, kakor doslej, v naci-

jonalnem pogledu potisnuli v stran, in bi jim se kratila i nadalje na nedoločno dobo njih nacijska ustavna prava, kar pa bi bilo po oslavljenju teh narodov po Nemcih in drugih narodih s časom na škodo tudi že doseženemu sporazumljenju v deželah češke korone in pravom češkega naroda.

O spravi. Še vedno mislijo izključno na sporazumljenje med Čehi in Nemci. Slovenci, Hrvatje, Malorusi, ti ne potrebujejo sprave! V tem je pomen vsega dosedanjega mnogoletnega pogajanja in bojevanja. V poslednjih tednih so priobčili zopet novih predlogov, nasvetov in načrtov o sporazumljenju. Dva profesorja nemške Praške univerze, Ulbrich in Pfersche, sta za „poskušnjo“ izdelala in objavila zakonski načrt za sodelstva na Češkem. Drži se pri tem narodnostnega načela ter delita okraje v češke, nemške in češko-nemške; jedino v poslednjih naj bi bila dvjezičnost, drugod pa samo češki ali nemški jezik. V drugih predlogih, kakor tudi v tem, da naj bi ostajala nemščina kot notranji jezik. Po vseh dosedanjih nemških predlogih naj bi bila nemščina drž. jezik.

Schönererjanci hočejo kot preduslovje za vsako novo pogajanje, da se odstranijo jezikovne naredbe, v tem ko bi liberalci privolili v revizijo teh naredeb.

Pro in contra se ponavljajo govorice, kakor da bi vlada hotela sprožiti novo pogajanje, in sicer pri sodelstvi tudi veleposestva. Govoré celó, da naj bi se pogajanje raztegnulo na vse narodnosti. Nekako dobro znamenje je v tem, da češko (torej konservativno) plemstvo drži sedaj odločno s češkim narodom in sili k izvršenju ne le narodne enakopravnosti, temveč tudi češkega hist. prava. Češko plemstvo je nekako kazalo vetrov na položnje Čehov, kakor je poljsko plemstvo občega sistema. Princ dr. Frid. Schwarzenberg se je odločno postavil na stališče programa, izjavljenega v adresi državno-zborske večine.

Češko. Dr. Fr. L. Rieger je kot vitez reda železne korone II. reda dobil baronstvo. „N. Fr. P.“ je temu odlikovanju odmerila vvodni članek, da bi spominjala Riegra na njegovo prošlost in sedanjost, na protislovja nazorov v mladosti in sedaj. Rieger res dolgo ni maral prositi za sedaj podeljeno mu odliko, dasi je imel že dolgo vrsto let pravico k temu. No brani se ni mogel, ko je bil imenovan členom gosposke zbornice, in sedaj je bilo pač vse jedno, kakó naj postopa dalje. Da pa ni izpremenil svojih nazorov, je verjetno; skušnje so ga mnogo naučile, in te kažejo, da so dejstva silneja, nego ideali posamičnikov.

Dr. Herold je obširnije govoril o položnju, katerega ne smatra neugodnim za Čehe. Tudi njemu ne veljajo jezikovne naredbe za koncesije, temveč le za dokaz, da hoče vlada nadaljevati reševanje češkega vprašanja; za to da ima vlada dobro voljo, ne pa zadostne moči, kakor je preverjen sam dr. Herold. On poštevati tudi Sileško, dalje pa na druge Slované ne gleda; on zahteva, da naj se Nemci in Čehi pogodé v češkem dež. zboru; to je jedin pristojen forum. Seveda samo za Češko; za vse češke dežele pa bi bil primeren le generalni dež. zbor. To stališče pa je ponajveč češko, ne pa slovansko, ker prezira položnje slovanskih narodov, na katere pritiskajo tuje večine po dež. zboreh. Ali pa bi moralo poprej rešiti se vprašanje narodne enakopravnosti za vse narode. Takó Mladočehi v Češkem kraljestvu ostajajo na prenizkem stališču.

„Šolska Matica“ je priredila v Pragi v spomin mecenu Schnellu trodnevno slavnost, katere prvi dan

je pripadal mali šolski deci. Prišlo je kakih 9000 otrok, ki so igrali in prepevali, občinstva je bilo kakih 14.000.

Nemškim občinam só dali kolovodje nekak navod, kakó naj odklanjajo nadalje izvršenje zadač prenesenega delokroga. Mnogo občin je že sklenulo, ravnati se po receptih strank, vladni listi pa kažejo na škodo, katero si občine same nakladajo s takim postopanjem.

Schönerer terorizuje sedaj nemške stranke, in celó Židje se mu uklanjajo.

„Slovanski list“. Ko smo bili napisali za 8. št. članek o potrebi osrednjega organa za avstrijsko ogerske Slované, ni nam bila še znana namera, vsled katere naj bi v resnici oživel tak list. „Slovencu“ poročajo obširno o tem glasilu. Tu čitamo: „Uvidevši to nujno potrebo, sta dva znana, na Dunaju živeča Slovana povabila več slovanskih poslancev na skupen posvet. Zastopani so bili Čehi, Poljaki, Rusini, Slovenci in Hrvatje. Po daljšem razgovoru so se zjediniili na naslednji program, ki pa se more po potrebi razširiti in spopolniti: „Nameravani list imej nalog, da zastopa in brani slovanske narode v Avstriji, vsakega kot jednoto in vse kot celoto na vnanje in v njih medsebojnih razmerah. Izključene so torej: Vse frikcije med posamičnimi narodi in v narodih samih, vsa verska, cerkvena, strankarska in stanovska vprašanja. List se ne vmešava v notranje stvari in boje, temveč reprezentuje vsak narod v njegovi celoti, v narodopolitičnem, kulturnem in gospodarskem oziru, in sicer vsak narod na jednak način in v jednaki meri. Torej bodi list tolmač in glasilo slovanskih klubov in strank v državni zbornici. Poglavitna naloga listu bode poučna in defenzivna, kar pa ne izključuje ofenzive, kedar bi bila umestna in potrebna. Ta ofenziva bi se obračala le proti narodnim nasprotnikom, sicer odločno, pa bez strasti in sovraštva. List bi izprva izhajal kot tednik, in sicer v ponedeljek zjutraj ter prinašal slovstveno prilogo, obzornik, s prevodi poezije in proze vseh slovanskih slovstev ter stalnimi poročili o slovanskem slovstvu, umetnosti in vedi. V glavnem listu bi poslanci in zanesljivi politiki obravnavali aktualna vprašanja... Glavna naloga listu bode, da vnanji svet poučuje o slovanskih razmerah ter goji vzajemnost avstrijskih Slovanov. List mora biti na vse strani popolnem nezavisen. Ako list dobi mnogo naročnikov in izdatne podpore, razširi se s časom v dnevnik.“ — V pripravljalnem odboru sta po 2 češka, poljska, maloruska in jugoslovanska drž. poslanca, ki so se, ali se še bavijo s časnikarstvom. V odboru sta še dva znana na Dunaju živeča Slovana, ki nadaljujeta priprave. Stvar danes še ni dognana, a če se priprave posrečijo, prične list izhajati s prvim dnem oktobra t. leta.

Temu poročilu ne dodajemo nikake opomnje; pač pa smo skeptični iz raznih razlogov. Prilika govoriti o tem bode se ponujala sama po sebi.

O federalizmu razpravljajo zaporedoma razni velikonemški listi. „Frankf. Ztg.“ ima daljši članek, ki se zaključuje: „Federalizmus pride in mora priti, ako ga ne izvedejo Nemci v družbi s Čehi, izvedejo ga klerikalci in fevdalci. In to bode za Nemce hujše, nego devet Badenijevih jezikovnih naredeb“.

Še celó v madjarskih listih se odzivljajo v smislu federalizma.

Nemški Schulverein letos ne bode imel občega zbora slovesnega, kakor druga leta; sezove se v sept. t. l. le radi opravičnih stvari. Hoče s tem kazati na

„grozeče tlačanje nemške nacionalne posesti“, da bi toliko laže agitiral za nova sredstva. S posebnim pozivom dokazuje potrebo občega ali skupnega poročstva vsega nemškega naroda, češ, ker se narodu vsiljuje težek boj. Kliče na delo, in to je društvo tudi izvrševalo. Za nemško šolstvo je porabilo društvo od l. 1880 do 1896 vsega 3.309.534 gld., in sicer za svoje šole 1.306.243, za podpirane šole 270.542, za svoje otroške vrte 413.865, za podpirane otroške vrte 180.718, za svoja šolska poslopja 486.634, za podporo šolskih poslopij 312.337 in za razne šolske podpore 329.193 gld. „Bez teh del bi bilo mnogo krajev, v katerih je danes sveže nemško šolsko življenje in s tem krepek nemški duh, pusta pokopališča poprejšnjega nemštva! Bez teh podpor bi se bilo tekom let stotisoče nemških otrok odtrgalo svojemu rodu in privedlo izvestno ne večvrednemu tujstvu, da bi v tem naposled pomnožili število vragov nemške kulture!“ — L. 1895 je bilo dohodov 233.382, stroškov pa 234.273 gld. L. 1896 ni bilo tako ugodno. Poziv vabi k prispevkom vse stranke nemškega naroda, ker nacionalnost je vendar obča vsem, torej tudi semitskim, kakor antisemitskim.

Iz dveh doslovno navedenih odstavkov poziva je razvideti, da „Nemški Schulverein“ smatra slovanske narode za sovražnike nemške narodnosti, in da potujčenje n. pr. v slovanski narodnosti ponižuje člene nemške narodnosti, ker to „tujstvo izvestno ni večvredno“. S stališča takih nazorov je pač le dosledno, če misli „N. Sch.“, da stvari dobro delo, ako lovi v svoje šole slovanske otroke; kajti ti, če se ponemčijo, pripadejo tujstvu „izvestno več vrednemu“. Kakor misijonarji raznih veroizpovedanj, deluje tudi „N. Sch.“ s tujčenjem za više cilje, pridobiva s tujčenjem slovanskih otrok vernike „večvredni“ kulturi. Takó postopa tudi „Lega nazionale“, in verjetno je, da se madjarska kultura smatra tudi za večvredno, ko lovi v svoj okvir slovanske, romunske in v novejši čas tudi nemške otroke. Novi cilji, nove propagande!

Dalmacija. Hrvatje, oziroma dež. odbor, so se do najvišjih instancij upirali ital. zahtevi, da bi se jim v Spljetu osnovala osnovna šola; rekli so, da Italijani ne sestavljajo naroda v Dalmaciji. Zastopnik ministerstva pa je trdil pri upravnem sodišču, da Italijani, kakor kaže zgodovina, kultura in zakon, so narod v tej deželi, da imajo za njo velike zasluge. V Dalmaciji, ki šteje 27.000 Italijanov, ni jedne ital. osnovne šole. Upravno sodišče se je pridružilo vladnemu zagovorniku. Vsled tega dobé dalm. Italijani osnovno šolo. „Politik“ pripominja, da na Niževavstrijskem je 400.000 Čehov, pa tudi tu ni niti jedne češke osnovne šole. Kaj pa je s Slovenci v Trstu, v Gorici?

Socijalni demokrati. Na shodu delegatov na Dunaju razkr. lo se je mnogokaj tudi med stranko samo. Da vidijo Židje avstrijsko socijalno demokracijo, tega ni treba ponavljati. Pokazalo se je, da Žid ne more iz svoje kože, naj se še toliko prikriva. Jako občen ljivi so bili proti vsemu, kar se misli in dela proti Židom, in nekateri nežidovski delegati so povdarjali, da med „tovarišči“ ni antisemitov. Najvažneje je bilo pa to, da so nenemški delegati odločno zagovarjali organizacijo po nacionalnih skupinah in da so obsojali dosedanja socijalno-demokratiški centralizem, t. j., da ima dr. Adler s tovariši vse v svojih rokah. Rekli so, n. pr. češki delegati, da oni ne gledajo na prošlost, pač pa na sedanje položenje vsakega naroda, in da je treba organizirati se najprej nacionalno in potem še le internacionalno. Pristaši

jedne narodnosti najbolje vedó, kakó je treba postopati v vsaki dobi. V takem smislu so se sprejele tudi resolucije. S svojega stališča so govorili slovanski odposlanci približno takó, kakor govoré tisti, ki dokazujejo potrebo nacionalne avtonomije za vsak narod. Zato je bilo le naravno, da so zahtevali, naj ima vsaka nacionalna organizacija svoje posebne organe, in naj spada le to na občni shod, kar je skupno vsem socijalnim demokratom.

„Radikalni“ Malorusi so se izjavili, da hočejo podpirati težnje socijalnih demokratov, dasi se nočejo identifikovati z njimi. Gospodarska in obča politiška beda Malorusov sili njih preprosto kmetsko naseljenje v obližje ali celó neposredno v tabor socijalne demokracije.

Gmotna beda je vedno večja med kmeti slovanskimi, in vsled tega se nadeja soc. demokracija pridobiti ne le kmetske delavce, temveč tudi kmete same na svojo stran; to čudo ni, saj sta kmet in hlapec ali delavec njegov oba na neugodnem, v gmotni bēdi. Zato so tudi na skupnem shodu sklenuli, svojo propagando širiti tudi na kmetih. To propagando bodo zanašali tudi med Slovence in v obče med Jugoslovane. Židovski vodje vidijo namreč, da kljub razširjenemu volilnemu pravu ne zmaga soc. demokracija v V. kuriji, če ne pridobi tudi kmetskega naseljenja.

Slovanski zastopniki so naravnost povdarjali, da dosedanje vedenje glavnega vodstva in tudi „Parteitag“ so bili le nemški in nemškega značaja, in da odslej je treba poštovati posebnosti vsakega naroda, češ, da le takó se bode širila soc. demokracija.

Ogersko. Vodje slovaškega, srbskega in romunskega naroda so sklenuli, na podstavi sklepov znanega kongresa sestaviti spomenico ter jo predložiti cesarju.

V madjarskem drž. zboru so začeli tudi z obstrukcijo krotiti večino in vlado. Povod jim je dal poseben §. 16. kazen. zakona, ki se je pretresal sedaj v zbornici. Upirali so se, ker §. dela razliko med zasebno čestjo zasebnih ljudi in uradnikov.

Katoliški kongres bode razpravjal o ljudskih šolah in o raznih točkah cerkvene samouprave.

Madjari so zadovoljni, da dobé za svoje vojaštvo posebno vojaško akademijo. Častniki iz te akademije bodo enakovrstni z drugimi častniki. Nova privolitev dovede do razcepljenja doslej jednotnega armadnega jezika. Še pred par leti niti najhujši opozicijonci niso niti sanjali o tem, kar so pridobili sedaj.

Tudi ogerskim Saksoncem žuga madjarstvo, da jim bo pobiralo otročice, ki se bodo tujčili, kakor uže davno slovaška deca. Še le sedaj se nemški tostranski nacionalci zavedajo krivic madjarskih; poprej, vrsivših se nad Slovaki, niso poznali.

Socijalno gibanje na Ogerskem. Tudi tu so se bili sešli o Binkoštih socijalni demokratje vseh narodnostij; zbrali so se v Budapešti ter govorili v vseh jezikih. Slovaki so bili veseli, da so vsaj na tem shodu slišali svojo besedo od svojih rojakov. Na tem shodu je bilo mnogo kmetskih težakov, jeden dijak je zastopal pa nekoliko vseučilišnikov.

Socijalni demokraciji se na Ogerskem tovariši množé izmed kmetskega naseljenja, ker je to obubožalo in je prisiljeno, ali izseljevati se, ali pa delati za najnižjo plačo. Židovski najemniki velikih zemljišč pritis-kajo na dnino kmetskih težakov ravno takó, kakor na obrtne delavce po velikih tovarnah. Zato pa se začé-

njajo tudi ti kmetski delavci zbirati in organizovati, da bi si priborili bolj človeških plač. To pa zemljiščnim posestnikom in najemnikom ni po volji, in takó se ponavljajo razpori. Pred tedni je bilo pri Nadudvaru pretepanje, in žandarmerija je streljala, tako da je bilo mnogo kmetov umorjenih ali hudo ranjenih.

Gledé na take tužne pojave začeli so nekateri madjarski listi premišljevati o kmetski bedi in se bojé, da kmetsko ljudstvo, bez razlike narodnosti, pobegne v tabor socijalne demokracije; ta pa dovede ad absurdum vse dosedanje pristransko liberalno gospodarstvo in tlačenje nemadjarskih narodov. Strah jih je, a to je še le začetek.

Hrvatska. Po izvršenih volitvah začela je vlada še bolj tlačiti novine združene opozicije. Zajedno so se madjaroni vrgli na svečeništvo, ker je to pomagalo, da je opozicija pridobila več volilnih okrajev. Tajno zbirajo materijal, da bi ga mogli uporabljati v prosledovanje duhovenstva. Madjari so bili celó dosegli, da je bil nadškof dr. Posilović pozvan na Dunaj; no vrnivši se v Zagreb, izjavil je, da duhovščini se ni treba bati ničesar, dokler postopa takó pravilno, kakor doslej.

„Prva hrvatska hranilnica“ je ob svoji 5. letnici podarila 5000 gld. Jugosl. akademiji za izdavanje znanstvenih del, zlasti v humanitarni stroki.

V praznik sv. Cirila in Metoda, 5. jul., posvetijo v cerkvi Matere Božje v Loretu kapelo, sezidano na čast ss. slovanskih blagovestnikov.

Srbski narodno - cerkveni zbor v Karlovcih. Volitve za ta zbor so se zvršile; izbranih je 65 radikalcev in liberalcev, 8 vladnih pristašev, 1 divjak, v vsem 74. Na jednem mestu je potrebna oža volitev, 2 poslanca sta izbrana vsak na 2 krajih. Vlada madjarska je jako nezadovoljna in rada bi zaprečila napovedani zbor. Narod pa je pokazal, da zna poštovati sedanje volitve.

Ignatiev o Avstriji. V „Reichswehr“ je priobčena misel gr. Ignatieva o dogovoru Rusije z Avstrijo. On izjavlja, da je želel vedno prijaznih odnošajev Rusije z Avstrijo, in je bil vsekdar proti kaki vojni teh velesil, ker ni nasprotstev med njima, da bi se ne mogli sporazumeti. Tudi je rekel, da bi Rusiji nič ne pomagala zmaga nad Avstrijo, saj bi dobila po največ Zide in Magjare, a teh da Rusija ne mara, saj ima doma heterogenih življev dovolj, in je treba asimilovati te poprej, nego bi mogla misliti še na druge. To pa želé v Rusiji, da bi v Avstriji prenehali tlačiti Slované in če bode Avstrija rabila načelo „iustitia erga omnes nationes“, torej če bode pravična tudi gledé Slovanov, potem bode videla, kakó prijazno bodo v Rusiji mislili o njej.

Rusija. Pripravljajo se v Petrogradu za primeren sprejem francoskega predsednika Faurea, ki dojde po leti s velikim spremstvom po morju v Kronštad in potem v Petrograd. Mnogo se je že pisalo o tem pohodu, ker so se delale v Franciji razne formalne težave.

„Свѣтъ“ se pritožuje, da kamor pridejo poljski posestniki, privabijo seboj tudi Židov, in tako se ti širijo vedno bolj ter spravljajo trgovino in zemljo v svoje roke; ruski narod se pa s tem slabi v svojih 1000letnih tradicijah.

Car Nikolaj II. je s posebnim pismom povabil predsednika francoske republike Faurea v Rusijo. Car piše: „Živahne simpatije, ki vežejo moje car-

stvo s prijateljsko Francijo, in čustva, ki se Vam osebno, g. prezident, izkažejo, morajo Vam biti preveč znana, nego da bi mi bilo treba zagotavljati Vas še posebe o radosti, s katero se sprejme Vaš dohod v Rusijo“. V Franciji je ta list vzbudil izredno veselje, in parlament je dovolil 500.000 frankov za to potovanje, katero se izvrši proti koncu avgusta.

Poročajo tudi, da je car povabil princea Napoljskega in sicer k letošujim vojaškim vajam.

Srbija. Volitve za skupštino so se zvršile; izvoljenih je 88 radikalcev in 4 opozicijonalcí. Korona izbere 61 poslancev, med njimi večino zmernih radikalcev.

Ob slavnosti sokolskega društva „Dušan“ je bilo došlo tudi mnogo Hrvatov, katere so bili sprejeti jako prijazno.

Bolgarsko. Velike povodnji, dolgotrajno deževanje je silno škodilo letošnji žetvi, okolo 40% vsega žita je uničeno. Trpelo je tudi občenje. — Mnogo hrupa je povzročilo to, da so zaprli Bojčeva, stotnika v knežji telesni straži. Umoril je, ali je dal umoriti, kakor se kaže, jedno pevko, kakor je spravil to list „Otziv“ na dan. Pomagal da mu je celó mestni načelnik Plovdivski Novelič.

Ubili so tudi Aleka Konstantinoviča, pesnika in avtorja znamenitega literarnega dela „Бай Ганювци“. Morilce so uže zasledili. List „Свѣтъ“ kaže v posebnem članku, da je sramota za Bolgare, da sedaj pobijajo drug drugega. Poprej so jih morili Turki, sedaj pa sami sebe moré. Med drugimi vzroki je temu kriva tudi zavist, ki ne priznava in trpi, da bi se poštovali in ljubili zaslužni možje.

Črna Gora. „Глас Црногорца“ je objavil „trgovinsko in pomorsko konvencijo“ med Črno Goro in Grško; ratifikacije so bile izmenjene 5. jun. t. l.

Isti list govori o položaju obeh polovin našega cesarstva. Gledé na Ogersko silno želi, da bi se Hrvati in Srbi sporazumeli med seboj, predno odidejo v madjarski drž. zbor.

Umrl. V Zagrebu je umrl Pavle Jovanović, urednik „Србобрана“. Obujal, krepil in družil je Srbe ter ima za avstrijske Srbe velikih zaslug. Delal je tudi za spravo Hrvatov in Srbov, takó tudi pri poslednjih volitvah. Za Taaffeja je bil njegov list prepovedan v tostranski polovini.

Učiteljska armada Avstro-Ogerske. Učiteljev osnovnih in oddelnih šol je v Avstriji 66.000, na Ogerskem 26.000; srednjih — 5000 in — 3200; učiteljišč — 1630 in — 580; bogoslovnic — 230 in — 260; strokovnih šol — 6370 in — 1480; skupno v Avstriji 80.300, na Ogerskem 32.000. Tako znaša skupna vojska učiteljev v cesarstvu 112.500 ljudij, in pride 1 učitelj na 307 duš.

V Kronštatu sezidajo za mornare veliko cerkev in so začeli nabirati darov za njo. Protojerej Joan Sergijev je prvi odločil 700 rub. in je tudi on pokazal na potrebo take cerkve.

Književnost.

• Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko imajo v 2. seš. 1897. naslednjo vsebino: 1. I. Vrhovec: Gorski zakon in Gorske pravde. 2. Fr. Šmid: Pabirki iz admont-

skega arhiva. 3. Fr. Pokorn: Fara Šmartna pred Kranjem v 17. stoletju. 4. A. Koblar: Donesek k zgodovini Opatije. — Mali zapiski. — »Izvestja«, ki stojé 2 gld. na leto, priporočamo slovan. zgodovinarjem v obče.

»Slovanska knjižnica«, katero urejuje A. Gabršček v Gorici, je dospela do skupnega 62—63. snopiča z vsebino: Mária. Povest. Spisal Lj. Babić (Gjalski) Poslovenil Vinko Vinić. C. 36 kr.

»Ansiedlung Kriegsgefangener Slaven oder Sklaven in Altbayern und ihre letzten Spuren«. München 1897. Spisal nemški vseučil. prof. J. N. Sepp. Spis se dostaje zgodovine Slovencev in govori o raznih njih naselbinah po današnji Tirolski, Bavarski itd. ter o njih poslednjih sledovih.

»Hrvatska misao«. Sadržaj br. 6.: Na raskršću. — Nadaljevanje Karejevega spisa »o samostalnem naobraževanju«. — Fr. Hlavaček: Rumunjsko pitanje u Ugarskoj. — M.: Hrvatska književnost. — S. Korporić: O indolenciji i pesimizmu u hrvatskoj mladeži. — Bilješke. — »Hrvat. misao« je donesla uže več važnih sestavkov, ki kažejo tendencijo, da bi se širila obča in nacionalno-politiška zavest med Hrvati in v obče med Jugoslavnimi, seosebno Srbi in Slovenci. List je nazavisen, piše ga bolj mladina, ki nima vzrokov klanjati se posebno na desno ali levo. Zato pa je doslej najbolj zadel vladni sistem, kateri je vsled tega prepovedal mu pot v hrvatske in ogerske zemlje. Tem večja dolžnost je, da ga podpirajo Hrvati, Srbi in Slovenci po drugih potih. Stoji na leto 3 gld. Naročnina se pošilja v Prago: Franu Poljak, Vinohrady, korunní tít. 841.

»L o v o r e«. List zabavi i pouci, ki ga je izdaval pesnik in pisatelj R. Katalinić-Jeretov v Zadru, je prenehal izhajati z 12. br. ali koncem junija t. l. Imel je premalo podpore. Začne pa izhajati drug list »Novi viek«, ki lode izhajal v Spljetu pod uredništvom hrv. pesnika dr. A. Tresić-Pavičića.

Almanach »Slavie« pro studující škol středních i vyšších. 1897/98. Str. 172 teksta, poleg tega »zápisník« in primerni inserati. Po obliki in obči vsebini je jednak dijaškim koledarjem nemškim. Ima pa posebnih spisov, ki se dostajajo seosebno češkega dijaštva, potem pa slovanskih dijakov v obče. Zaglavja so, n. pr.: O proudech v českém studentstvu. — Mladá Morava. — Slovanské školství a studentstvo: Chorvati, Poláci, Rusini - Ukrajinci (Malorusove), Slovinci. — Inteligence a socializm. — Národnost, mezinárodnost, beznárodnost. Itd. — Slovo o výchově na na středních školách. — Almanach ima toliko potrebnih poročil, da se sam priporoča ne le češkim, temveč tudi drugim slovanskim dijakom, seosebno takim, ki še le prihajajo na velike šole. — Omenjamo, da o slovenskem dijaštvu je podal označenje g. K. Schweiger. Vidi se, da je razmere opisal takó, kakoršne so, in radi tega ni mogel poročati posebno ugodnega in laskavega. Hvaležni smo slovanskemu, imenoma češkemu dijaštvu, da je izdalo poučen in praktičen »Almanach«.

»Из народа и о народу«. Пише Л. Грчић-Бјелокосић. Мостар. II. 50 нч. To je druga knjiga, ki opisuje razna svojstva srbskega naroda seosebno v Bosni in Hercegovini. I. del stoji 80 kr. in se dobiva pri VI. M. Radoviću v Mostaru.

»SLOVANSKI SVET« izhaja v 10. in 25. dan vsakega meseca, in sicer na 16 straneh. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2,50 četvrt leta gld. 1,25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četvrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 20 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII., Hofstallstrasse Nr. 5.

»Византийскій Временникъ“. Томъ IV. Вып. 1. и 2. 1897. Obseza med drugim: Християнскія мозаики Кипра. Съ 2 табл. Я. Н. Смирнова. — Анонимная греческая статья о преимуществахъ Константинопольскаго патриаршаго престола. А. Павлова. — Из критике: Ив. Андреевъ, Константинопольскіе патриархи I. Рец. Н. Красносельцева. — Извѣстія Русскаго Археологическаго Института въ Константинополѣ. I. Рец. Е. Редика. — Библиографія. Navaja knjige vseh velikih narodov. — Tudi ta zvezek je poln raznih razprav in kritik, važnih za slovansko zgodovino. »B. Вр.« izhaja v Petrogradu in stoji za granico 16 frankov. Naroča se pod adreso: К. А. Риккеръ, Невскій пр. Nr. 14, въ С.-Петербургу.

Матеріалъ и нѣкоторыя изслѣдованія по исторіи Черногорья. А. Александрова. Стр. 139+III. Казань, 1897. Цѣна 1 руб. 50 коп. Marljivi ruski vseučilišni profesor Aleksandrov je pod tem naslovom priobčil lep prispevek k zgodovini Črne Gore. L. 1895. je potoval po Dalmaciji, Črni Gori, Bosni in Srbiji ter v svoj namen preiskoval knjižnice in arhive teh dežel. Več snovij je dobil v privatnih knjižnicah, v Črni Gori je pa izpraševal žive priče zgodovine sedanje dobe, t. j. glavaje in vojvode, sedaj žive starčke. Izsledovanje se razteza na 17., 18. in 19. vek. Knjižica je znanstvene vrednosti in za Slovane v obče zanimiva.

»Вѣнчочокъ“ для русскихъ дѣточокъ. Редакторъ-издатель Григорій Купчанко. Pod tem naslovom je začel izhajati na Dunaju listič, pisan na maloruskem jeziku, in ima približno tako vsebino in sličice, kakor slovenski »Vrtec“ s svojo prilogo. Slovenski učitelji, ki pišejo za otroke v liste in v knjižice, morejo mnogo primernege porabiti iz novega lističa, zajedno se priučiti kaj lahko maloruskemu narečju. List je mesečnik in stoji na leto 2 gld. Naročnina se pošilja pod adreso: An die Administration des »Wienotschok“ in Wien III/2, Hörneggasse Nr. 20.

 Opomnja upravništva. Naročnike, ki so zaoitali z naročnino, prosimo vljudno, da bi jo poravnali kmalu. Na Tržaškem je več naročnikov, ki so se zapoznili; želimo, da bi tudi ti izpolnili svojo dolžnost. Tisti, ki so obečavali v obrokih plačevati stare dolgove, pa tega še niso stvorili, opominjamo, da bi se spomnili dane besede.

Prijateljem in somišljenikom priporočamo se iskreno, da med znanci razširjajo »Slov. Svet«. Nastala je velika kolobocija v avstrijskih razmerah; naši čitatelji vedó, da se trudimo, jasniati važne politiške pojme, da bi se branili toliko laže in vspešniše. Kdor je preverjen, da od jasnosti mišljenja je laža pot do jedinsti poslancev, ta bode sam želel — takó smo preverjeni — da bi se razprostiral »Slov. Svet“ med Slovenci in tudi ostalimi Slovani.